

Верховний
Суд

Огляд за результатами аналізу судової практики та судової статистики постановлення ухвал про відмову у відкритті касаційного провадження Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за період з 01.01.2024 до 31.08.2025

ЗМІСТ

1. Статистичний аналіз судових рішень, ухвалених КГС ВС протягом 2024 року – I півріччя 2025 року за результатом розгляду процесуальних звернень, поданих без дотримання вимог для відкриття касаційного провадження	4
2. Аналіз підстав постановлення КГС ВС протягом 2024 року – I півріччя 2025 року ухвал про відмову у відкритті касаційного провадження	7
2.1. Застосування п. 1 ч. 1 ст. 293 ГПК України (касаційну скаргу подано на судові рішення, що не підлягає касаційному оскарженню)	8
2.2 Застосування п. 3 ч. 1 ст. 293 ГПК України	32
2.3 Застосування п. 4 ч. 1 ст. 293 ГПК України	37
2.4. Застосування п. 5 ч. 1 ст. 293 ГПК України	47
2.5. Застосування ч. 2 ст. 293 ГПК України	57
3. Аналіз ухвал КГС ВС щодо зловживання процесуальними правами.....	61

Перелік уживаних скорочень

АГС	— апеляційний господарський суд
АТ	— акціонерне товариство
ВП ВС	— Велика Палата Верховного Суду
ВС	— Верховний Суд
ВДВС	— відділ державної виконавчої служби
ГС	— місцевий господарський суд
ГК	— Господарський кодекс
ГПК України	— Господарський процесуальний кодекс України
ГУ Держгеокадастру	— Головне управління Держгеокадастру
ДП «НАЕК Енергоатом»	— Державне підприємство «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом»
ЄДРСР	— Єдиний державний реєстр судових рішень
ЄСПЛ	— Європейський суд з прав людини
ЄСІКС	— Єдина судова інформаційно-комунікаційна система
ЗУ	— Закон України
КАС ВС	— Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду
КГС ВС	— Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
ККС ВС	— Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду
КЦС ВС	— Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду
Конвенція	— Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод
КМУ	— Кабінет Міністрів України
КМРЄ	— Комітет Міністрів Ради Європи
КП ДСС	— комп'ютерна програма «Діловодство спеціалізованого суду»
Конституція	— Конституція України
КУзПБ	— Кодекс з процедур банкрутства (в редакції Закону № 2971-IX від 20.03.2023)
МО	— Міністерство оборони
ОП КГС ВС	— об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
ЦК	— Цивільний кодекс
Угода	— Угода про міжнародне залізничне вантажне сполучення

1. Статистичний аналіз судових рішень, ухвалених КГС ВС протягом 2024 року – I півріччя 2025 року за результатом розгляду процесуальних звернень, поданих без дотримання вимог для відкриття касаційного провадження

Реалізація права на касаційне оскарження судових рішень у господарських справах відбувається за правилами і в порядку, передбаченими гл. 2 «Касаційне провадження» розділу IV «Перегляд судових рішень» ГПК України.

Касаційна скарга за формою і змістом має відповідати вимогам, передбаченим статтею 290 ГПК України.

ВС у разі, якщо касаційна скарга оформлена з порушенням вимог, встановлених статтею 290 ГПК України, застосовує положення статті 174 цього Кодексу і постановляє ухвалу про залишення касаційної скарги без руху з наданням строку на усунення недоліків. У випадках коли учасник судового процесу не усунув зазначених судом недоліків касаційної скарги, суд касаційної інстанції постановляє ухвалу про повернення касаційної скарги.

У частині четвертій статті 292 ГПК України визначено випадки, коли суд не приймає касаційну скаргу до розгляду і повертає її (касаційна скарга подана особою, яка не має процесуальної дієздатності, не підписана, підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не зазначено; скаргу подано у інший спосіб, ніж до суду касаційної інстанції; до надіслання ухвали про відкриття касаційного провадження від особи, яка подала скаргу, надійшла заява про її відкликання; у касаційній скарзі не викладені передбачені цим Кодексом підстави для оскарження судового рішення в касаційному порядку).

Стаття 293 ГПК України закріплює підстави, за яких суд касаційної інстанції відмовляє у відкритті касаційного провадження.

За відсутності підстав для залишення касаційної скарги без руху, повернення касаційної скарги чи відмови у відкритті касаційного провадження суд касаційної інстанції постановляє ухвалу про відкриття касаційного провадження у справі (стаття 294 ГПК України).

З початку 2024 року та протягом першого півріччя 2025 року статистичні дані щодо застосування ст. 293 ГПК України КГС ВС підтверджують стійку тенденцію, що спостерігалася у період 2022–2023 років.

Протягом цих періодів у 30 % процесуальних звернень, які надходили на розгляд КГС ВС, співмірними частинами відмовлено у відкритті касаційного провадження з підстав, передбачених ст. 293 ГПК України. Це свідчить про сталу практику застосування зазначеної норми та однорідність причин, що призводять до відмов у відкритті касаційного провадження.

За даними **судової статистики КГС ВС** упродовж **2024** року до суду надійшло майже **10,3 тис.** процесуальних звернень, з яких **41,7 % або 4,3 тис. матеріалів** подано без дотримання вимог для відкриття касаційного провадження.

За наслідками їх розгляду:

- у **80 % або 3,4 тисяч** випадках відмовлено у відкритті провадження;
- **20 % або 0,8 тисяч** повернуто заявникам.

Для порівняння: в цілому до ВС у 2024 році надійшло 90,7 тис. процесуальних звернень, з яких 69,7 тис. або 70 % матеріалів подано без дотримання вимог для відкриття касаційного провадження. Зокрема, цей показник становить:

- у КАС ВС – 86 %,
- у ККС ВС – 42 %,
- у КЦС ВС – 54 %.

За наслідками розгляду ВС цих матеріалів:

- у 72 % або 45,5 тис. випадках відмовлено у відкритті провадження;
- 28 % або 13,6 тис. повернуто заявникам.

Статистичні дані свідчать про поширене застосування КГС ВС ст. 292 ГПК України щодо залишення касаційних скарг без руху для усунення недоліків при їх поданні на розгляд, а саме:

– у 2024 році – 3,3 тис. касаційних скарг, або 32 % з числа процесуальних звернень, що надійшли для розгляду, КГС ВС залишив без руху для усунення недоліків та належного оформлення заявниками скарг згідно з вимогами чинного законодавства. Для порівняння: в цілому по ВС у 2024 році без руху залишалося 21 % скарг.

Незважаючи на заходи КГС ВС, невиконання скаржниками вказівок суду, зазначених в ухвалі про залишення без руху, а також очевидні помилки у змісті та формі скарг часто стають підставами для постановлення судом ухвал про їх повернення або відмову у відкритті касаційного провадження.

З аналізу підстав для постановлення ухвал про відмову у відкритті касаційного провадження протягом 2024 року вбачається, що **майже 77 % або вісім із десяти ухвал містять** посилання на те, що касаційну скаргу подано на судові рішення, що не підлягає касаційному оскарженню (п. 1 ч. 1 ст. 293 ГПК України).

Статистичні дані щодо постановлених **ухвал про відмову у відкритті касаційного провадження вказують на те, що у 2024 році 9,5 % з них** або 0,2 тис. ухвал, тобто майже кожна дев'ята касаційна скарга з невідкритих проваджень у касаційному порядку обґрунтовується тим, що скаржник у строк, визначений судом, не подав заяви **про поновлення строку на касаційне оскарження** (п. 4 ч. 1 ст. 293 ГПК України) або наведені підстави для поновлення строку на касаційне

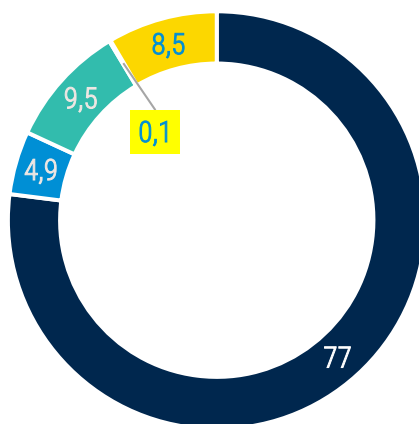
оскарження визнані судом неповажними. Питома вага таких касаційних скарг дещо зменшилася із 10 % протягом 2023 року.

Упродовж 2024 року із загальної кількості ухвал, якими Суд відмовив у відкритті касаційного провадження зменшилася питома вага до 8,5 % із 15 % у 2023 році, оскільки **правильне застосування норми права є очевидним і не викликає розумних сумнівів** щодо її застосування чи тлумачення (ч. 2 ст. 293 ГПК України).

Протягом 2024 року касаційна інстанція у 4,9 % постановляла ухвали про відмову у відкритті касаційного провадження **через те, що є постанова про залишення касаційної скарги цієї ж особи без задоволення або ухвала про відмову у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою цієї особи на це саме судове рішення** (п. 3 ч. 1 ст. 293 ГПК України), так само як і у 2023 році. Повторно оскаржувалися судові рішення переважно за скаргами, в яких касаційний суд уже відмовляв у відкритті провадження.

Незначними сталими статистичними показниками характеризуються відмови у відкритті касаційного провадження, якщо ВС уже викладав у своїй постанові **висновок щодо питання застосування норми права у подібних правовідносинах, порушеного в касаційній скарзі** на судове рішення (п. 5 ч. 1 ст. 293 ГПК України). Цей показник стабільно незначний – **0,1 % від аналогічних судових рішень, ухвалених у 2024 році**, що свідчить про обізнаність скаргників у застосуванні зазначеної судової практики. Проте у першій половині 2025 року таких судових рішень побільшало до 2 %.

Структура ухвалених судових рішень про відмову у відкритті касаційного провадження у %

■ п.1 ч.1 ст. 293 ГПК ■ п.3 ч.1 ст. 293 ГПК ■ п.4 ч.1 ст. 293 ГПК ■ п.5 ч.1 ст. 293 ГПК ■ ч.2 ст. 293 ГПК

У першій половині 2025 року, як і упродовж 2024 року, в КГС ВС 20 % ухвал про відмову у відкритті касаційного провадження та повернення містили одночасне посилання суду на **неприпустимість зловживання процесуальними правами** (ст. 43 ГПК України), у 2023 році – 26 %.

Підставами для застосування приписів ст.43 ГПК України у судових рішеннях були порушення учасниками судового процесу вимог ст. 2 цього Кодексу, у якій визначено завдання та основні засади господарського судочинства, зокрема розумність строків розгляду справи судом та неприпустимість зловживання процесуальними правами, як-от: невиконання та несвоєчасне виконання вимог ухвал суду; повторне або багаторазове надсилання касаційних скарг на судові рішення, що не підлягають оскарженню; безпідставне заявлення клопотань тощо.

2. Аналіз підстав постановлення КГС ВС протягом 2024 року – I півріччя 2025 року ухвал про відмову у відкритті касаційного провадження

Відмовляючи у відкритті касаційного провадження, КГС ВС у переважній більшості ухвал посилався на приписи національного та європейського законодавства щодо обмеження права на касаційне оскарження судових рішень.

За змістом положень ст. 55 Конституції права і свободи людини і громадянина захищаються судом.

Стаття 129 Основного Закону серед головних засад судочинства визначає забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у **визначених законом випадках** – на **касаційне оскарження** судового рішення.

Аналогічне положення закріплено й у ч. 1 ст. 17 ГПК України, за яким учасники справи, а також особи, які не брали участі справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, інтереси та (або) обов'язки, мають право на апеляційний перегляд справи та у **визначених законом випадках** – на **касаційне оскарження** судового рішення.

Право на **доступ до суду не є абсолютним**, воно за своїм змістом **може підлягати обмеженням**, особливо стосовно умов прийнятності скарги на рішення («Мушта проти України» (*Mushta v. Ukraine*), № 8863/06, 18 листопада 2010 року, § 37).

У рішенні ЄСПЛ «Леваж Престасіон Сервіс проти Франції» (*Levages Prestations Services v. France*, № 21920/93, 23 жовтня 1996 року, §§ 44-48, Збірник рішень та ухвал 1996 - V) зазначено, що стаття 6 Конвенції не зобов'язує Договірні Держави створювати апеляційні чи касаційні суди. Утім, якщо такі суди існують, необхідно дотримуватися гарантій цієї статті, зокрема щодо забезпечення сторонам провадження ефективного право доступу до суду для вирішення їхніх «цивільних прав та обов'язків». Спосіб застосування пункту 1 статті 6 Конвенції до апеляційних чи касаційних судів залежить від особливостей відповідного провадження, тому необхідно враховувати національне провадження та роль касаційного суду в ньому загалом; водночас умови прийнятності касаційної скарги можуть бути суворішими, ніж для звичайної апеляційної скарги. У цивільних справах процедура доступу до касаційного суду

відрізняється залежно від того, чи передбачено у відповідному типі провадження можливість звільнення від обов'язкового представництва адвокатом. Так, зважаючи на особливу природу **суду касаційної інстанції**, роль якого **обмежена перевіркою правильності застосування норм закону**, процедура у такому суді може бути більш формальною, особливо, враховуючи, що у провадженні з обов'язковим представництвом сторони матимуть професійного адвоката (у справі йдеться про членів Державної Ради (Conseil d'Etat) та членів адвокатської колегії при касаційному суді). Зокрема ЄСПЛ вказав, що скарга до касаційного суду була подана в цій справі після того, як позовні вимоги компанії-заявника були розглянуті як господарським судом, так і апеляційним судом, кожен з яких мав повну юрисдикцію.

Згідно з Рекомендацією № R (95) 5 КМРЄ від 07.02.1995 державам-членам рекомендовано вживати заходів щодо визначення кола питань, які виключаються з права на апеляцію та касацію, щодо попередження будь-яких зловживань системи оскарження.

Відповідно до ч. «с» ст. 7 Рекомендації **скарги до суду третьої інстанції** мають передусім подаватися щодо тих справ, які заслуговують на третій судовий розгляд, наприклад, справ, які **розвиватимуть право або сприятимуть однаковому тлумаченню закону**. Вони також можуть бути обмежені скаргами у тих справах, де питання права **мають значення для широкого загалу**.

У постанові від 18.05.2021 у справі № 914/1570/20 ВП ВС зазначила, що тенденції нормативно-правового регулювання національної моделі касаційного оскарження свідчать про перехід на конституційному рівні до моделі **обмеженої касації**, що реалізується, зокрема, за допомогою **введення переліку випадків, коли рішення підлягає касаційному оскарженню**, а також низки процесуальних фільтрів. Установлення в процесуальному кодексі виняткових підстав для касаційного оскарження у тих випадках, коли таке оскарження є дійсно необхідним, має слугувати формуванню дієвої судової системи, що гарантуватиме особі право на остаточне та обов'язкове судове рішення. Уведення процесуальних «фільтрів» **не порушує права на доступ до суду**, оскільки таке право вже реалізоване при зверненні до суду першої та апеляційної інстанцій і можна стверджувати, що введення процесуальних «фільтрів» допуску до перегляду судових рішень касаційним судом не порушує право доступу до правосуддя.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 18.05.2021 у справі № 914/1570/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97967349>.

2.1. Застосування п. 1 ч. 1 ст. 293 ГПК України (касаційну скаргу подано на судові рішення, що не підлягає касаційному оскарженню)

Основними обґрунтуваннями, характерними для мотивувальної частини ухвал про відмову у відкритті на підставі п. 1 ч. 1 ст. 293 ГПК України, є посилання

на норми процесуального обмеження щодо оскарження судових рішень у касаційному порядку.

Так, ВС зазначав, що відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 287 ГПК України учасники справи, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, інтереси та (або) обов'язки, мають право подати касаційну скаргу на ухвали суду першої інстанції, названі у п. 3, 6, 7, 13, 14, 21, 25, 26, 28, 30 ч. 1 ст. 255 цього Кодексу, після їх перегляду в апеляційному порядку.

Водночас КГС ВС наголошував, що вичерпний перелік ухвал місцевого суду після їх перегляду в апеляційному порядку жодним чином **не є обмеженням доступу особи до процесу правосуддя** чи перепорою в отриманні судового захисту, оскільки встановлення законодавцем **«розумних обмежень»** у праві на звернення до касаційного суду викликане виключно особливим статусом ВС, чий розгляд скарг покликаний забезпечувати сталість судової практики, а не можливість проведення **«розгляду заради розгляду»**.

За приписами п. 2 ч. 3 ст. 287 ГПК України не підлягають касаційному оскарженню **судові рішення у малозначних справах та у справах з ціною позову**, що не перевищує п'ятиста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, крім випадків, якщо: а) касаційна скарга стосується питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики; б) особа, яка подає касаційну скаргу, відповідно до цього Кодексу позбавлена можливості спростувати обставини, встановлені оскарженням судовим рішенням, при розгляді іншої справи; в) справа становить значний суспільний інтерес або має виняткове значення для учасника справи, який подає касаційну скаргу; г) суд першої інстанції відніс справу до категорії малозначних помилково.

Для цілей ГПК України малозначними справами є: 1) справи, у яких ціна позову не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; 2) справи незначної складності, визнані судом малозначними, крім справ, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження, та справ, ціна позову в яких перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб (ч. 5 ст. 12).

Переважна більшість ухвалених судових актів за п. 1 ч. 1 ст. 293 ГПК України стосувалася **відмов у відкритті касаційного провадження справ з ціною позову, що не перевищує п'ятиста розмірів** прожиткового мінімуму для працездатних осіб, **малозначних справ** або з підстав відповідності справи ознаці малозначної та **недоведеності** у касаційній скарзі **винятковості** у розумінні п. 2 ч. 3 ст. 287 ГПК України, як-от: «фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики», «значний суспільний інтерес», «виняткове значення для учасника справи».

Неодноразово предметом касаційного оскарження були постанови апеляційних судів, якими переглядалися судові рішення судів першої інстанції, які за загальним правилом не підлягають касаційному оскарженню і щодо яких заявники не виконали додаткових вимог процесуального закону для їх

оскарження: не лише наведення факту невідповідності оскаржуваних судових рішень висновку ВС або необхідності відступу від такого висновку, а й чітке визначення підстав невідповідності, якими обґрунтовується касаційна скарга, з урахуванням приписів ст. 287 ГПК України та зазначенням реквізитів відповідної постанови ВС (дати її ухвалення та номера справи).

Так, здійснивши перевірку відповідності форми і змісту касаційних скарг процесуальному законодавству, КГС ВС відмовив у відкритті касаційного провадження на таких підставах:

- 1) **оскаржуване судове рішення не міститься в переліку ухвал, на які суб'єкти судового розгляду мають право подати касаційну скаргу після їх перегляду в апеляційному порядку.** Наведена правова позиція є сталою та послідовною, ВС неодноразово її висловлював, про що свідчить судова практика, викладена в ухвалах КГС ВС і постанові ВП ВС від 18.05.2021 у справі № 914/1570/20.

До речі, КГС ВС відмовив у відкритті касаційного провадження за скаргами на постанови АГС, якими суд переглянув ухвали ГС про:

- **визнання наказу таким, що не підлягає виконанню**

(ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 11.11.2024 у справі № 922/4012/20 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122957197>;

ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності КГС ВС від 16.12.2024 у справі № 910/8648/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123779819>;

ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 11.03.2025 № 905/473/16 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125732600>);

- **відмову у забезпеченні позову**

(ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством КГС ВС від 30.10.2024 у справі № 910/8679/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122679488>;

ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 04.11.2024 у справі № 905/1313/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122761001>;

ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності КГС ВС від 18.11.2024 у справі № 911/1937/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123081753>;

ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 18.03.2025 у справі № 910/3360/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125911107>);

- **відмову у скасуванні заходів забезпечення позову**

(ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 19.03.2025 № 904/3756/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125946830>);

- **відмову у задоволенні клопотання про поновлення строку на подання скарги щодо дій та бездіяльності державного виконавця**

(ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності КГС ВС від 09.09.2024 у справі № 911/3062/21 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121502624>);

- **внесення або відмову у внесенні виправлень у рішення**

(ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 03.02.2025 № 910/4993/22 (640/1990/20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124897520>;

ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством КГС ВС від 14.03.2025 у справі № 910/9557/20 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125837598>;

ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 28.05.2025 у справі № 926/222/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127788220>);

- **призначення судової експертизи та зупинення провадження у справі**

(ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності КГС ВС від 07.08.2024 у справі № 910/3091/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120925715>);

- **передачу матеріалів справи за підсудністю**

(ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 07.04.2025 у справі № 910/10013/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126429805>).

Крім того, слід зазначити, що реалізація права на касаційне оскарження судових рішень у **справі про банкрутство** відбувається за правилами і в порядку, передбаченими главою «Касаційне провадження» розділу IV «Перегляд судових рішень» ГПК України, з урахуванням особливостей оскарження судових рішень у справі про банкрутство, визначених КУзПБ.

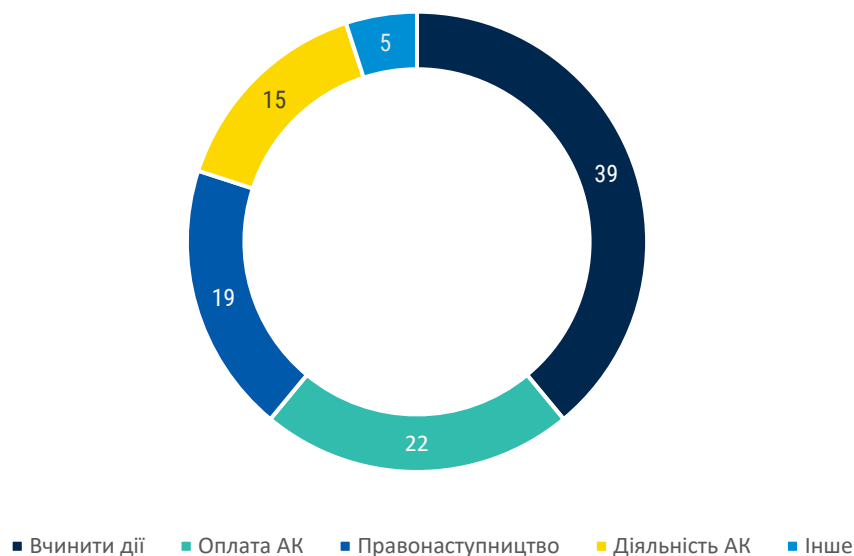
У ч. 3 ст. 9 КУзПБ зазначено, що у касаційному порядку не підлягають оскарженню постанови апеляційного господарського суду, прийняті

за результатами перегляду судових рішень, крім: ухвали про відкриття провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність), ухвали попереднього засідання, ухвал за результатами розгляду грошових вимог кредиторів, поданих після закінчення строку, встановленого для їх подання, ухвали про затвердження плану санації у справі про банкрутство, ухвали про затвердження плану реструктуризації боргів боржника у справі про неплатоспроможність фізичної особи, ухвали про закриття провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність), а також постанови про визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури або процедури погашення боргів боржника та рішень, прийнятих за результатами розгляду заяв, поданих у межах провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність).

Скарги на постанови апеляційних господарських судів, прийняті за результатами оскарження ухвал господарського суду у справах про банкрутство, які не підлягають оскарженню в касаційному порядку окремо, можуть включатися до касаційної скарги на ухвали, постанови у справах про банкрутство (неплатоспроможність), що підлягають оскарженню {частина третя статті 9 в редакції Законів № 2971-IX від 20.03.2023, № 3985-IX від 19.09.2024}.

Наведений в ч. 3 ст. 9 КУзПБ перелік судових рішень, що підлягають касаційному оскарженню, є вичерпним і **тому подання касаційних скарг на інші судові рішення (тобто відсутні у вказаному переліку) виключає можливість здійснення касаційного провадження за такими скаргами.**

Структура оскарження судових рішень у справах про банкрутство, які не підлягають оскарженню відповідно до п.1 ч.1 ст. 293 ГПК у%

Судова палата для розгляду справ про банкрутство КГС ВС відмовила у відкритті касаційного провадження, коли предметом касаційного оскарження були судові рішення щодо:

- **зобов'язання ліквідатора вчинити певні дії**

(ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 18.01.2024 у справі № 908/2810/22 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116382498>;
ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 04.03.2024 у справі № 908/1687/22 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117402159>;
ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 17.06.2024 у справі № 908/832/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119775313>);

- **заміни кредитора правонаступником у справі про банкрутство**

(ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 05.02.2024 у справі № 911/2794/21 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116767721>;
ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 23.09.2024 у справі № 914/1875/16 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121846534>;
ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 27.01.2025 у справі № 910/18250/16 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124687702>);

- **надання безперешкодного доступу до приватного житла у справі про неплатоспроможність фізичної особи**

(ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 26.03.2024 у справі № 910/3401/21 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117974237>);

- **скасування заходу забезпечення вимог кредитора у вигляді заборони виїзду боржника за кордон**

(ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 22.01.2024 у справі № 910/987/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116445587>);

- **скасування обтяжень нерухомого майна боржника**

(ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 17.12.2024 у справі № 910/18417/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123819196>);

- **затвердження проміжного звіту ліквідатора про нарахування та виплату додаткової грошової винагороди арбітражного керуючого**

(ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 15.01.2024 у справі № 911/248/21 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116321887>);

- **нарахування та виплату грошової винагороди, здійснення та відшкодування витрат арбітражного керуючого**

(ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 17.01.2024 у справі № 915/1288/21 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116416186>;

ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 15.02.2024 у справі № 907/1006/14 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117010010>;

ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 28.05.2025 у справі № 5011-49/217-2012 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127678526>);

- **відновлення реєстру акціонерів**

(ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 20.05.2024 у справі № 5/530-03 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119227374>);

- **надання згоди на звернення стягнення на майно боржника, яке є предметом забезпечення**

(ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 22.05.2024 у справі № 910/628/20 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119308561>);

- **задоволення клопотання про зобов'язання прийняти до комунальної власності міста об'єкти інженерної інфраструктури**

(ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 24.01.2024 у справі № 904/4790/21 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116510862>;

ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 29.01.2024 у справі № 904/4154/15 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116670568>;

ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 29.01.2024 у справі № 910/21433/16 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116670574>);

- **припинення повноважень керівника боржника**

(ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 12.03.2025 у справі № 910/19537/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125804602>);

- **визнання порушення керівником боржника строку подання заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство за наявності ознак неплатоспроможності боржника**

(ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 23.09.2024 у справі № 908/3411/21 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121846535>);

- **залишення без розгляду заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство, відмову в задоволенні клопотання про повернення з Державного бюджету судового збору**

(ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 26.02.2024 у справі № 904/3860/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117241250>);

- про відмову у задоволенні клопотання про зобов'язання надати висновок про наявність у діяльності боржника ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства

(ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 29.01.2024 у справі № 904/4261/22 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116670584>;

ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 04.03.2024 у справі № 908/1714/22 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117473043>);

- задоволення клопотання арбітражного керуючого щодо визначення умов продажу майнових прав на зареєстровані за боржником транспортні засоби

(ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 15.04.2025 у справі № 5011-15/2551-2012 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126648392>);

2) оскаржуване судове рішення не переглядав суд апеляційної інстанції

(ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 01.10.2024 у справі № 908/713/20 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122021171>;

ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством КГС ВС від 05.02.2025 у справі № 914/484/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124964391>);

- ### 3) оскаржуване судове рішення у малозначних справах за касаційними скаргами, в яких не обґрунтовано фундаментального значення для формування правозастосовчої практики, забезпечення розвитку права, не визначено проблеми, яка у випадку відкриття касаційного провадження ВС впливатиме на широку масу спорів, створюючи тривалий у часі, відмінний від минулого підхід до вирішення актуальної правової проблеми.

У справі № 908/911/24 оскаржено судові рішення про стягнення грошової заборгованості за надану послугу з постачання теплової енергії в розмірі 193 520,62 грн. Крім того, позивач заявив про розгляд справи за правилами спрощеного позовного провадження. Суди попередніх інстанцій визнали справу малозначною та здійснили її розгляд за правилами спрощеного позовного провадження без виклику сторін (без проведення судового засідання).

Дослідивши наведені у касаційній скарзі доводи та зміст судового рішення, Суд дійшов висновку про відмову у відкритті касаційного провадження з огляду на таке.

У частині 2 ст. 6 та ч. 2 ст. 19 Конституції України визначено, що органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України та зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Згідно із п. 8 ч. 1 ст. 129 Конституції України однією з основних засад судочинства є забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судового рішення.

За змістом п. 1 ч. 1 ст. 293 ГПК України суд касаційної інстанції відмовляє у відкритті касаційного провадження у справі, якщо касаційну скаргу подано на судові рішення, що не підлягає касаційному оскарженню.

Відповідно до п. 2 ч. 3 ст. 287 ГПК України не підлягають касаційному оскарженню судові рішення у малозначних справах та у справах з ціною позову, що не перевищує п'ятиста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, крім випадків, якщо: а) касаційна скарга стосується питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики; б) особа, яка подає касаційну скаргу, відповідно до цього Кодексу позбавлена можливості спростувати обставини, встановлені оскарженням судовим рішенням, при розгляді іншої справи; в) справа становить значний суспільний інтерес або має виняткове значення для учасника справи, який подає касаційну скаргу; г) суд першої інстанції відніс справу до категорії малозначних помилково.

Згідно із ч. 5 ст. 12 ГПК України для цілей цього Кодексу малозначними справами є: 1) справи, у яких ціна позову не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; 2) справи незначної складності, визнані судом малозначними, крім справ, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження, та справ, ціна позову в яких перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Відповідно до ч. 7 зазначеної статті для цілей цього Кодексу розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб вираховується станом на 1 січня календарного року, в якому подається відповідна заява або скарга, вчиняється процесуальна дія чи ухвалюється судові рішення.

Пункт 1 ч. 1 ст. 163 ГПК України передбачає, що у позовах про стягнення грошових коштів ціна позову визначається сумою, яка стягується, або сумою, оспорюваною за виконавчим чи іншим документом, за якими стягнення провадиться у безспірному (безакцептному) порядку.

Ураховуючи що положення ст. 12 ГПК України в структурі законодавчого акта розташовані серед Загальних положень цього Кодексу, Суд має право відносити справу до категорії малозначних на будь-якій стадії розгляду. До того ж за змістом ч. 5 ст. 12 цього Кодексу справи, на які поширюється дія цих

положень, є малозначними в силу наведених положень п. 1 ч. 5 ст. 12 цього Кодексу з урахуванням ціни предмета позову без необхідності ухвалення окремого судового рішення щодо віднесення зазначених справ до відповідної категорії.

Так, предметом позову у цій справі є стягнення 193 520,62 грн, що менше ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб станом на 01.01.2024 (3 028,00 грн x 100 = 302 800,00 грн), тому в розумінні положень ГПК України ця справа є малозначною.

Для обґрунтування наявності підстави для відкриття касаційного провадження, передбаченої підпунктом «а» п. 2 ч. 3 ст. 287 ГПК України, скаржник зазначає, що касаційна скарга стосується питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики у подібних правовідносинах.

Відповідно до ч. 4 ст. 17 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» єдність системи судоустрою забезпечується, зокрема, єдністю судової практики (п. 4).

Єдність судової практики є фундаментальною засадою здійснення судочинства і визначається тим, що має гарантувати стабільність правопорядку, об'єктивність і прогнозованість правосуддя. Застосування ж судами різних підходів до тлумачення законодавства, навпаки, призводить до невизначеності закону, його суперечливого та довільного застосування. Також єдність судової практики є складовою принципу правової визначеності.

Крім цього, фундаментальне значення для формування правозастосовчої практики означає, що скаржник у своїй касаційній скарзі ставить на вирішення суду касаційної інстанції проблему, яка у випадку відкриття касаційного провадження ВС впливатиме на широку масу спорів, створюючи тривалий у часі, відмінний від минулого підхід до вирішення актуальної правової проблеми.

ВС у визначенні правового питання як такого, що має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики, виходить з того що таке правове питання має бути головним або основним питанням правозастосовчої практики на сучасному етапі її розвитку й становлення, воно повинно мати одночасно винятково актуальне значення для її формування. Такі ознаки визначаються предметом спору, значущістю для держави й суспільства у цілому правового питання, що постало перед практикою його застосування.

Водночас формування єдиної правозастосовчої практики та забезпечення розвитку права є метою вирішення виключної правової проблеми, яка має оцінюватися з урахуванням **кількісного та якісного** вимірів.

Кількісний ілюструє той факт, що вона наявна не в одній конкретній справі, а в невизначеній кількості спорів, які або вже існують, або можуть виникнути з урахуванням правового питання, щодо якого постає проблема невизначеності.

З погляду **якісного** критерію про виключність правової проблеми свідчать такі обставини, як відсутність сталої судової практики в питаннях, що визначаються як виключна правова проблема; невизначеність

на нормативному рівні правових питань, які можуть кваліфікуватися як виключна правова проблема; необхідність застосування аналогії закону чи права; вирішення правової проблеми необхідне для забезпечення принципу пропорційності, тобто належного балансу між інтересами сторін у справі.

Такими критеріями, зокрема, можна скористатися, щоб визначити, чи має справа фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики, адже воно є оціночним поняттям.

Суд зазначив, що аргументи та доводи, викладені у касаційній скарзі, не відповідають вказаним критеріям, адже вони абстрактні й декларативні і не містять жодних доказів кількісного та якісного виміру щодо наявності питання фундаментального значення для формування єдиної правозастосовчої практики.

Разом з тим скажник не наводить обґрунтувань, які дозволяють дійти висновку, що при перегляді оскаржуваних судових рішень у цій справі має бути усунута невизначеність на нормативному рівні правових питань, які можуть кваліфікуватися як такі, що мають фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики, або є необхідність вирішити питання застосування аналогії закону чи права; існує необхідність забезпечення принципу пропорційності, тобто належного балансу між інтересами сторін у справі.

Алгоритм та порядок встановлення фактичних обставин кожної конкретної справи не є типовим та залежить насамперед від позиції сторін спору, а також доводів і доказів, якими вони обґрунтовують свою позицію. Всі юридично значущі факти, які складають предмет доказування, визначають фактичний склад у справі, що формується, з урахуванням підстав вимог і заперечень сторін та норм матеріального права. Підстави вимог і заперечення осіб, які беруть участь у справі, конкретизують предмет доказування, який може змінюватися в процесі її розгляду.

Суд, оцінивши доводи скажника щодо застосування зазначених ним норм права, дійшов висновку, що аргументи та мотиви, викладені у касаційній скарзі, не є переконливими, доречними і достатніми щоб визнати, що ця справа містить правове питання щодо застосування норми права і її розгляд ВС є необхідним для забезпечення розвитку права та формування єдиної правозастосовчої практики.

Крім цього, з аналізу посилань у касаційній скарзі на неправильне застосування норм матеріального права Суд дійшов висновку, що вони фактично зводяться до незгоди зі встановленими господарськими судами обставинами справи та оцінкою доказів і не стосуються обґрунтування виключних випадків, визначених підпунктами «а» – «г» п. 2 ч. 3 ст. 287 ГПК України, за наявності яких судові рішення у малозначних справах та у справах з ціною позову, що не перевищує п'ятиста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, можуть бути переглянуті в касаційному порядку.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності КГС ВС від 07.05.2025 у справі № 908/911/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127159739>.

У касаційному порядку оскаржено судові рішення у справі № 911/2067/23 з предметом позову – витребування земельних ділянок із чужого незаконного володіння. Оціночна вартість спірних земельних ділянок становить 337 054, 21 грн.

ВС звернув увагу на правову позицію, викладену у постанові ВП ВС від 25.08.2020 у справі № 910/13737/19, відповідно до якої майновий позов (позовна вимога майнового характеру) – це вимога про захист права або інтересу, об'єктом якої виступає благо, що підлягає грошовій оцінці.

Позовна заява повинна містити зазначення ціни позову, якщо позов підлягає грошовій оцінці. Ціна позову визначається:

1) у позовах про стягнення грошових коштів – сумою, яка стягується, або сумою, оспорюваною за виконавчим чи іншим документом, за яким стягнення провадиться у безспірному (безакцептному) порядку;

2) у позовах про визнання права власності на майно або його витребування – вартістю майна;

3) у позовах, які складаються з кількох самостійних вимог, – загальною сумою всіх вимог.

КГС ВС зазначив, що будь-який майновий спір має ціну. Різновидами майнових спорів є, зокрема, спори, пов'язані з підтвердженням прав на майно та грошові суми, на володіння майном і будь-які форми його використання.

Натомість до позовних заяв немайнового характеру відносяться вимоги, які не підлягають вартісній оцінці. Під немайновим позовом слід розуміти вимогу про захист права або інтересу, об'єктом якої виступає благо, що не піддається грошовій оцінці.

Єдиною вимогою, заявленою позивачем у позовній заяві, є витребування земельних ділянок із чужого незаконного володіння, оціночна вартість яких складає 337 054, 21 грн, тобто така вимога є майновою. Отже, за висновком КГС ВС, скаржник не дотримався умови допуску справи до касаційного оскарження з ціною позову, що не перевищує п'ятиста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Крім того, КГС ВС зауважив, що визначені підпунктами «а», «б», «в», «г» п. 2 ч. 3 ст. 287 ГПК України випадки є винятком із загального правила і необхідність відкриття касаційного провадження у справі на підставі будь-якого з них потребує належних, фундаментальних обґрунтувань, оскільки в іншому випадку принцип «правової визначеності» буде порушено.

Водночас тягар доказування наявності випадків, передбачених п. 2 ч. 3 ст. 287 ГПК України, покладається на скаржника.

Разом з тим скаржник у касаційній скарзі не зазначив підстав касаційного оскарження, передбачених п. 2 ч. 3 ст. 287 ГПК України.

Отже, скаржник не дотримався умови допуску справи до касаційного оскарження з ціною позову, що не перевищує п'ятиста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності КГС ВС від 11.03.2025 у справі № 911/2067/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125804512>.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 04.12.2024 у справі № 924/484/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123713220>.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності КГС ВС від 27.01.2025 у справі № 925/1475/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124717399>.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 27.02.2025 у справі № 908/1284/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124459292>.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 08.04.2025 у справі № 27/55(914/876/24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126466771>.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством КГС ВС від 07.05.2025 у справі № 914/2572/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127159736>.

У справі № 917/696/24, судові рішення у якій оскаржено у касаційному порядку, предметом позову було стягнення 544 000 грн пені за прострочення сплати штрафу, ціна позову у справі не перевищує п'ятисот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб (500 x 3 028 грн = 1 514 000 грн).

ВС зазначив, що **не підлягають касаційному оскарженню судові рішення у малозначних справах та у справах з ціною позову, що не перевищує п'ятиста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, крім випадків, якщо:**

а) касаційна скарга стосується питання права, яке **має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики;**

б) особа, яка подає касаційну скаргу, відповідно до цього Кодексу **позбавлена можливості спростувати обставини**, встановлені оскарженим судовим рішенням, при розгляді іншої справи;

в) справа становить **значний суспільний інтерес** або **має виняткове значення** для учасника справи, який подає касаційну скаргу;

г) суд першої інстанції **відніс справу до категорії малозначних помилково.**

Звертаючись із касаційною скаргою скаржник викладає обставини справи, зазначає про необхідність розгляду справи КГС ВС. Він вважає, що розгляд питання щодо правил обчислення строків та визначення періодів нарахування пені при покладенні майнової відповідальності на суб'єктів господарювання за рішеннями органів АМК стосується питання, яке має **фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики.**

ВС зауважено, що саме лише посилання скаржника на обставини справи та загальні випадки щодо правил обчислення строків і визначення періодів

нарахування пені, не свідчать про наявність належних обґрунтувань, за яких судові рішення у цій справі підлягає касаційному оскарженню.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством КГС ВС від 17.02.2025 у справі № 917/696/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125224586>.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством КГС ВС від 08.05.2025 у справі № 910/16580/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127184538>.

Наприклад, у справі № 904/1633/24, предметом позову у якій є стягнення плати за користування вагонами у сумі 117 912,24 грн, що є меншим, ніж сто розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, а тому у розумінні ГПК України справа є малозначною.

За змістом касаційної скарги скаргник зазначає, що касаційна скарга стосується питання права, яке має **фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики, а справа становить значний суспільний інтерес та має виняткове значення** для учасника справи, який подає касаційну скаргу.

Однак жодних обґрунтувань фундаментальності значення касаційної скарги для формування єдиної правозастосовчої практики розгляду судами спорів у подібних правовідносинах, які могли б бути визнані Судом такими, що підпадають під дію підпункту «а» п. 2 ч. 3 ст. 287 ГПК України, у касаційній скарзі не викладено, а інші наведені скаргником доводи є абстрактними і не вказують, що саме ця справа становить значний суспільний інтерес та має виняткове значення для учасника справи, який подає касаційну скаргу, а отже, і на підставу для розгляду касаційної скарги у цій справі ВС, передбачену підпунктом «в» п. 2 ч. 3 ст. 287 ГПК України.

Інших підстав, передбачених п. 2 ч. 3 ст. 287 ГПК України, за яких Суд міг би визнати, що оскаржена постанова у справі № 904/1633/24 підлягає касаційному оскарженню, скаргник не наводить.

Вивчивши і проаналізувавши матеріали касаційної скарги та зміст оскарженої постанови, інших передбачених п. 2 ч. 3 ст. 287 ГПК України підстав для розгляду касаційної скарги КГС ВС також не вбачає.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності КГС ВС від 20.02.2025 у справі № 904/1633/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125291885>.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством КГС ВС від 09.05.2025 у справі № 913/447/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127224771>.

У касаційному порядку оскаржено судові рішення у справі № 461/5925/22, предметом позову у якій є витребування з приватної власності майна, згідно

з матеріалами позовної заяви балансова вартість яких (спірних приміщень) становить 54 046 грн.

ВС звертає увагу на правову позицію, викладену у постанові ВП ВС від 25.08.2020 у справі, відповідно до якої майновий позов (позовна вимога майнового характеру) – це вимога про захист права або інтересу, об'єктом якої виступає благо, що підлягає грошовій оцінці.

Відповідно до п. 3 ч. 3 ст. 162, п. 1, 2, 3 ч. 1 ст. 163 ГПК України позовна заява повинна містити зазначення ціни позову, якщо позов підлягає грошовій оцінці. Ціна позову визначається: 1) у позовах про стягнення грошових коштів – сумою, яка стягується, або сумою, оспоруваною за виконавчим чи іншим документом, за яким стягнення провадиться у безспірному (безакцептному) порядку; 2) у позовах про визнання права власності на майно або його витребування – вартістю майна; 3) у позовах, які складаються з кількох самотійних вимог, – загальною сумою всіх вимог.

Тобто будь-який майновий спір має ціну. Різновидами майнових спорів є, зокрема, спори, пов'язані з підтвердженням прав на майно та грошові суми, на володіння майном і будь-які форми його використання.

Наявність вартісного, грошового вираження матеріально-правової вимоги позивача свідчить про її майновий характер, який має відображатися у ціні заявленого позову (п. 8.12 постанови ВП ВС від 26.02.2019 у справі № 907/9/17, провадження № 12-76гс18).

Натомість до позовних заяв немайнового характеру відносяться вимоги, які не підлягають вартісній оцінці. Під немайновим позовом слід розуміти вимогу про захист права або інтересу, об'єктом якої виступає благо, що не піддається грошовій оцінці.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 163 ГПК України у позовах про стягнення грошових коштів ціна позову визначається сумою, яка стягується, або сумою, оспоруваною за виконавчим чи іншим документом, за якими стягнення провадиться у безспірному (безакцептному) порядку.

Ст. 7 ЗУ «Про Державний бюджет України на 2022 рік» встановлено прожитковий мінімум для працездатних осіб станом на 01.01.2022 у розмірі 2 481 грн.

Відповідно до матеріалів справи скажник звернувся з позовом у 2022 році, а його предметом є витребування приміщень, балансова вартість яких становить 54 046 грн, що не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, тобто справа є малозначною.

Визначені підпунктами «а», «б», «в», «г» п. 2 ч. 3 ст. 287 ГПК України випадки є винятком із загального правила і необхідність відкриття касаційного провадження у справі на підставі будь-якого з них потребує належних, фундаментальних обґрунтувань, оскільки в іншому випадку принцип «правової визначеності» буде порушено.

Водночас тягар доказування наявності випадків, передбачених п. 2 ч. 3 ст. 287 ГПК України, покладається на скаржника.

Скаржник зазначив, що ця касаційна скарга стосується питання права, яке має **фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики** у подібних правовідносинах (пп. «а» ч. 3 ст. 287 ГПК України), а також справа **становить значний суспільний інтерес та має виняткове значення** для учасника справи, який подає касаційну скаргу (пп. «в» ч. 3 ст. 287 ГПК України). Крім того, скаржник вважає, що **позбавлений можливості спростувати обставини**, встановлені оскарженим судовим рішенням при розгляді справи № 2а-2137/11 (пп. «б» ч. 3 ст. 287 ГПК України).

Пославшись на зазначені підпункти, скаржник не навів жодних обґрунтувань та доводів, які б свідчили про наявність виключних випадків, за наявності яких судові рішення у малозначній справі може бути предметом розгляду ВС та не зазначив, які саме обставини, встановлені оскарженими судовими рішеннями, скаржник позбавлений можливості спростувати при розгляді справи відповідно п. 2 ч. 3 ст. 287 ГПК України.

Водночас прокурор у своїй касаційній скарзі, обґрунтовуючи можливість касаційного оскарження судових рішень у малозначній справі, посиляється на пп. «в» ч. 3 ст. 287 ГПК України.

ВС зазначив, що **використання оціночних чинників**, як-от: «винятковість значення справи для скаржника», «суспільний інтерес», «значення для формування єдиної правозастосовчої практики» тощо, не повинне викликати думки про наявність певних ризиків, адже з огляду на статус ВС у деяких випадках вирішення питання про можливість касаційного оскарження має відноситися до його **дискреційних повноважень**, оскільки розгляд скарг касаційним судом покликаний забезпечувати сталість судової практики, а не можливість проведення «розгляду заради розгляду».

Вжите національним законодавцем словосполучення **«значний суспільний інтерес»** необхідно розуміти як серйозну, обґрунтовану зацікавленість, яка має неабияке виняткове значення для усього суспільства в цілому, певних груп людей, територіальних громад, об'єднань громадян тощо до певної справи в контексті можливого впливу ухваленого у ній судового рішення на права, свободи та інтереси фізичних осіб, права та інтереси юридичних осіб.

За оцінкою суду касаційна скарга не містить переконливих аргументів, які б свідчили про значний суспільний інтерес, оскільки зазначення скаржником таких обставин має на теперішній час загальний характер. До того ж скаржник не навів конкретних фактів наявності значного суспільного інтересу саме до цієї справи.

КГС ВС виходить з того, що у випадку посилання на «виняткове значення» справи для його учасника оцінка судом такої «винятковості» може бути зроблена виключно на підставі дослідження мотивів, відповідно до яких сам учасник справи вважає її такою, що має для нього виняткове значення. Винятковість

значення справи для учасника справи можна оцінити тільки з урахуванням особистої оцінки справи таким учасником. Отже, особа, яка подає касаційну скаргу, має обґрунтувати наявність відповідних обставин у касаційній скарзі.

ВС, аналізуючи доводи та аргументи касаційної скарги, взяв до уваги: предмет позову, правову природу спірних правовідносин, складність справи, чинне на час виникнення спірних правовідносин законодавство, факт розгляду цієї справи судами двох інстанцій, які мали повну юрисдикцію, та сталу судову практику щодо застосування норм права.

Відповідно до частини першої ст. 300 ГПК України суд касаційної інстанції в межах доводів та вимог касаційної скарги та на підставі встановлених фактичних обставин справи перевіряє правильність застосування судом першої та апеляційної інстанції норм матеріального і процесуального права.

Суд касаційної інстанції не має права встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені у рішенні або постанові суду чи відхилені ним, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими, збирати чи приймати до розгляду нові докази або додатково перевіряти докази (ч. 2 ст. 300 ГПК України).

Переглядаючи справу в касаційному порядку, ВС виконує функцію «суду права», що розглядає спори, які мають найважливіше (принципове) значення для суспільства та держави, та не є «судом фактів».

Наведені у касаційній скарзі доводи щодо оскарження судових рішень фактично зводяться до незгоди скажника з їх висновками стосовно оцінки доказів і встановлених на їх підставі обставин, крім цього, доводи скарги спрямовані на доведення необхідності переоцінки цих доказів та встановленні інших обставин у тому контексті, який, на думку скажника, свідчить про наявність підстав для їх скасування та ухвалення нового рішення.

Учасники судового процесу мають розуміти, що визначені у підп. «а» – «г» п. 2 ч. 3 ст. 287 ГПК України випадки є винятком із загального правила і необхідність відкриття касаційного провадження у справі на підставі будь-якого з них потребує належних, аргументованих обґрунтувань як від заінтересованих осіб, так і від суду, оскільки в іншому випадку принцип «правової визначеності» буде порушено.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності КГС ВС від 10.03.2025 у справі № 461/5925/22

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125768931>.

Предметом спору у справі № 910/5753/24 є стягнення суми 26 607, 87 грн, що є меншою ніж сто розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, а в касаційній скарзі не наведено іншого обґрунтування щодо наявності підстав, передбачених підп. «а» - «г» п. 2 ч. 3 ст. 287 ГПК України, отже, касаційну скаргу подано на судові рішення у малозначній справі, що не підлягають касаційному оскарженню.

Необхідність відкриття касаційного провадження у справі скажчик обґрунтовує тим, що справа № 910/5753/24 **має виняткове значення** для скажчика.

Розглянувши наведені підстави, колегія суддів дійшла висновку про відсутність обставин для відкриття касаційного провадження, оскільки посилання скажчика на те, що справа має виняткове значення для скажчика, визнаються необґрунтованими, адже вказані доводи зводяться до незгоди із судовими рішеннями судів попередніх інстанцій і в цілому до заперечення результату розгляду справи, що не може свідчити про винятковість справи для скажчика.

Суд зазначає, що незгода з рішеннями судів попередніх інстанцій не свідчить про їх незаконність, як і не може вказувати на таку обставину, як негативні наслідки для скажчика внаслідок ухвалення цих рішень, оскільки настання таких наслідків у випадку ухвалення судового рішення не на користь скажчика є звичайним передбачуванним процесом.

Відповідно до прецедентної практики ЄСПЛ (ст. 17 ЗУ «Про виконання рішень та застосування практики ЄСПЛ»), умови прийнятності касаційної скарги відповідно до норм законодавства можуть бути більш суворими, ніж для звичайної заяви.

Зважаючи на особливий статус суду касаційної інстанції, процесуальні процедури у суді можуть бути більш формальними, особливо, якщо провадження здійснюється судом після їх розгляду судом першої, а потім судом апеляційної інстанції (рішення у справах: «Леваж Престасіон Сервіс проти Франції» (*Levages Prestations Services v. France*, № 21920/93, 23жовтня1996 року, §§ 44-48, Збірник рішень та ухвал 1996-V); «Бруалья Гомес де ла Торре проти Іспанії» (*Brualla Gomez de la Torre v. Spain*, 19грудня1997 року, Збірник рішень та ухвал 1997-VIII).

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 13.01.2025 у справі № 910/5753/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124459290>.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності КГС ВС від 05.05.2025 у справі № 905/1310/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127077255>.

Предметом позову у справі № 910/7010/23 за касаційною скаргою є стягнення 1 288 516,88 грн, що не перевищує п'ятиста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб станом на 2023 рік (500 x 2 684,00 грн = 1 42 000 грн).

ВС у складі колегії суддів ОП КГС ВС зазначив, що для оскарження судових рішень у малозначних справах та у справах з ціною позову, що не перевищує п'ятиста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, скажникові необхідно довести та обґрунтувати наявність передбачених п. 2 ч. 3 ст. 287 ГПК України підстав (постанова від 21.05.2021 у справі № 905/1623/20).

Скаржник – ДП «НАЕК Енергоатом» у тексті касаційної скарги стверджує, що справа має **виняткове значення** для учасника справи з огляду на таке.

Оскільки проблема неплатежів за відпущену електроенергію стала загальносуспільним явищем, доручено відповідним держустановам ужити вичерпних заходів, спрямованих на погашення заборгованості, що утворилася перед виробниками електричної енергії державного сектора економіки внаслідок виконання ними спеціальних обов'язків учасників ринку електричної енергії для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку електричної енергії, та забезпечити недопущення виникнення такої заборгованості надалі. Скаржник має стратегічне значення для економіки та безпеки держави, є оператором чотирьох діючих атомних електростанцій. Скаржник працює в кризових умовах та обмеженості ресурсів.

ВС зазначає, що касаційна скарга не містить переконливих аргументів, які б свідчили про її виняткове значення для скаржника, оскільки незгода з ухваленим рішенням суду попередньої інстанції не свідчить про його незаконність, як і не може вказувати на таку обставину, як негативні наслідки для скаржника внаслідок ухвалення цього рішення, оскільки настання таких наслідків у випадку ухвалення судового рішення не на користь відповідача є звичайним передбачуваним процесом.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 18.01.2024 у справі № 910/7010/23
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/116416240>.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності КГС ВС від 18.12.2024 у справі № 910/14584/21
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123873642>.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності КГС ВС від 01.05.2025 у справі № 911/3456/23
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/127020985>.

Водночас КГС ВС у разі належного обґрунтування у касаційній скарзі підстав для оскарження, передбачених підп. «а» – «г» п. 2 ч. 3 ст. 287 ГПК України, **відкриває касаційне провадження у малозначній справі**.

Так, у справі № 904/2061/24 ГС рішенням позов задовольнив в повному обсязі. Стягнув з відповідача на користь ТОВ «ГЗК «Нафтогаз України» 132 059,41 грн заборгованості, 35 260,95 грн пені, 5 889,32 грн 3 % річних, 10 825,80 грн інфляційних втрат. АГС ухвалив нове рішення, яким в задоволенні позовних вимог відмовив в повному обсязі. ТОВ «ГЗК «Нафтогаз України» звернулося до ВС з касаційною скаргою, в якій просить скасувати постанову АГС та залишити в силі рішення ГС.

ТОВ «ГЗК «Нафтогаз України», обґрунтовуючи підстави касаційного оскарження, зазначив, що:

– суд апеляційної інстанції не врахував правових висновків ВС, викладених у постановках: від 22.04.2021 у справі №569/5821/20, від 02.04.2019 у справі №904/1199/18, від 14.06.2023 у справі №904/2867/22, від 02.05.2018 у справі

№911/1373/17, щодо застосування норм ЗУ «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку», ЗУ «Про житлово-комунальні послуги», ЗУ «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку», ЗУ України «Про ринок природного газу» (п. 1 ч. 2 ст. 287 ГПК України);

– відсутній висновок ВС з питання правомірності здійснення судом перерахунку вартості поставленого постачальником «останньої надії» природного газу для ОСББ за ціною 7,42 грн за 1 куб. м (п. 3 ч. 2 ст. 87 ГПК України).

Також скаржник вказує, що ця касаційна скарга стосується питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики, а також має виняткове значення для позивача як учасника ринку природного газу та визначення єдиної правозастосовної практики у питаннях постачання природного газу для об'єднань співвласників житлових будинків як виробників теплової енергії на підставі спеціального законодавства на ринку природного газу (підп. «а» та «в» п. 2 ч. 3 ст. 287 ГПК України)

Предметом спору у цій справі є стягнення боргу на загальну суму 184 035,48 грн, що менше ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб станом на 01.01.2024 (3 028 грн x 100 = 302 800 грн), а тому згідно з ГПК України справа є малозначною.

Взявши до уваги обґрунтування ТОВ «ГЗК «Нафтогаз України» підстав касаційного оскарження, передбачених п. 1, 3 ч. 2, підп. «а», «в» п. 2 ч. 3 ст. 287 ГПК України, КГС ВС дійшов висновку, що **матеріали касаційної скарги є достатніми для відкриття касаційного провадження.**

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 17.02.2025 у справі № 904/2061/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125264595>.

У справі № 925/177/23 відповідач оскаржив до ВС судові рішення місцевого та апеляційного господарського суду про задоволення позовних вимог. Позов подало АТ "Українська залізниця" в особі регіональної філії "Придніпровська залізниця" ТОВ "ЛНЗ АГРО ТРЕЙД" про стягнення 944 500,00 грн неустойки, нарахованої у зв'язку з нерівномірним завантаження візків, що перевищує половину вантажопідйомності вагону.

Предметом позову у цій справі є стягнення 944 500,00 грн, що не перевищує п'ятиста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб (500 x 2 684,00 грн = 1 342 000,00 грн).

ВС касаційну скаргу залишив без руху на підставі п. 5 ч. 2, п. 2 ч. 4 ст. 290, ч. 2 ст. 292 ГПК України щодо необхідності уточнення підстав касаційного оскарження, передбачених ч. 2 ст. 287 цього Кодексу, та сплати судового збору у встановлених порядку і розмірі.

Обґрунтовуючи касаційну скаргу, скаржник зазначає, що суди попередніх інстанцій дійшли помилкового висновку щодо відсутності підстав для зменшення розміру штрафу, оскільки неправильно застосували норми ст. 16 Угоди, статей

118, 122 Статуту залізниць України, ч. 3 ст. 551 ЦК України та ч. 1 ст. 233 ГК України, і не врахували висновків, викладених у постановях ВС, зокрема: від 26.04.2018 у справі № 921/333/17-г/14, що необхідною умовою стягнення неустойки за статтею 16 Угоди є саме неправильне зазначення відомостей у накладній; від 25.06.2018 у справі № 906/754/17, від 26.04.2018 у справі № 904/5877/17 щодо вичерпного переліку підстав, за яких стягується неустойка на підставі статей 118, 122 Статуту залізниць України; від 12.02.2020 у справі № 924/414/19, від 08.05.2018 у справі № 924/709/17 та від 22.01.2020 у справі № 912/684/19 щодо зменшення розміру неустойки (п. 1 ч. 2 ст. 287 ГПК України).

Скаржник також зазначає, що суди першої та апеляційної інстанцій неправильно застосували норми п. 5 параграфу 3 ст. 16 Угоди, оскільки у справі не встановлено, що відповідач неправильно зазначив відомості у накладних, позивач довів обставини, що відповідач неправильно зазначив масу вантажу у накладних, засвідчених належними та допустимими доказами – комерційними актами, тому на його користь підлягає стягненню неустойка в розмірі 51 690 грн у п'ятикратному розмірі перевізної плати, як це передбачено у параграфі 3 п. 4 та ч. 2 ст. 16 Угоди, і відсутній висновок ВС щодо застосування зазначеної норми у подібних правовідносинах (п. 3 ч. 2 ст. 287 ГПК України), а саме: **відсутній висновок, який нерівномірне навантаження на візки вагона визначає як обставину, яка загрожує безпеці руху, або визначає порядок встановлення і визначення обставин такими, що загрожують безпеці руху.**

З огляду на те що предметом спору є стягнення, що не перевищує п'ятиста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, скаржник вказує, що відповідно до підпункту «а» п. 2 ч. 3 ст. 287 ГПК України **касаційна скарга стосується питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики щодо: наявності неточностей або зазначення неправильних даних у накладній, на підставі якої здійснюється перевезення, як підстави для стягнення пені за ст. 16 Угоди; притягнення до відповідальності за ст. 118,122 Статуту залізниць України за наявності порушень, передбачених цими статтями, а не за будь-які порушення Статуту залізниць; зменшення штрафу в розумних межах, якщо він значно перевищує розмір збитків, та за наявності інших обставин, які мають істотне значення.**

Також відповідно до підпункту «в» п. 2 ч. 3 ст. 287 ГПК України – **ця справа становить значний суспільний інтерес, оскільки категорія справ у відносинах міжнародних перевезень потребує особливої уваги, виваженого підходу, всебічного дослідження обставин справи та технічних вимог до розміщення конкретних видів вантажів, єдності судової практики у питаннях застосування штрафів за ст. 16 Угоди, а тому наявність відповідних висновків ВС у подібних правовідносинах (саме за нерівномірне навантаження візків вагона) наразі є особливо актуальним та об'єктивно необхідним. Негативна судова практика, в якій сума неустойки стягується в рази більше ніж завдані збитки, призведе**

до необґрунтованого збагачення перевізника, зокрема Укрзалізниці, за рахунок накладених штрафів;

вирішення справи, яка переглядається, має **виняткове значення для скажника, оскільки сума неустойки, заявлена до стягнення, є значною і це суттєво позначиться на матеріальному становищі скажника**, враховуючи ще й той факт, що до стягнення підлягають неустойки у п'яти справах, які розглядали КГС, а саме: № 925/176/23, № 925/177/23, № 925/178/23, № 925/179/23 та № 925/180/23, і загальна сума до стягнення за рішеннями у цих справах становить 3 119 968,75 грн неустойки.

З огляду на зазначене обґрунтування підстав касаційного оскарження ВС дійшов висновку, що **справа має важливе значення для формування єдиної правозастосовчої практики, становить значний суспільний інтерес та має виняткове значення для скажника**, тому відповідно до підп. «а», «в» п. 2 ч. 3 ст. 287 ГПК України наявні підстави для **відкриття касаційного провадження** у цій справі.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 29.01.2024 у справі № 925/177/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116605902>.

ТОВ "НАДРА ПРИАЗОВ'Я" звернулося до ВС з касаційною скаргою на рішення КГС, яким суд відмовив у задоволенні позовних вимог про стягнення 86 176,46 грн **передоплати за розподіл природного газу за березень 2022 року** та постанову АГС у справі № 908/157/24, згідно з якою рішення залишено без змін.

Відповідно до вимог п. 5 ч. 2 ст. 290 ГПК України ТОВ "НАДРА ПРИАЗОВ'Я" в касаційній скарзі зазначає, що підставою касаційного оскарження судових рішень є **неправильне застосування норм матеріального права та порушення норм процесуального права за наявності виключного випадку, передбаченого у п. 1 ч. 2 ст. 287 ГПК України**. Скажник зауважує, що оскаржувані судові рішення ухвалені без урахування висновку ВС, викладеного у постанові від 07.03.2024 у справі № 910/9680/23 щодо застосування ст. 13 ЗУ "Про судоустрій і статус суддів", ст. 13-1 ЗУ "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території", а також з порушенням ст. 74, 79, 86 та 236 ГПК України.

З огляду на те що справа є малозначною, скажник зазначає, що касаційна скарга **стосується питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики, та становить значний суспільний інтерес**. Скажник зауважує, що предмет позову у справі є повернення передоплати за послугу з розподілу (доставки) природного газу на об'єкт, розташований на окупованій території. З питань переміщення товарів (робіт, послуг) з іншої території України на тимчасово окуповану територію усіма видами транспорту, в тому числі автомобільним, залізничним, повітряним

та трубопровідним транспортом, а також лініями електропередач та гідротехнічними спорудами досі не сформовано єдиної правозастосовчої практики. Так, зокрема, у постанові від 07.03.2024 у справі № 910/9680/23 ВС зазначив, що суб'єкт господарювання в період з лютого до серпня 2022 року **не мав права передавати лініями електропередач електроенергію на тимчасово окуповану територію, а отже, не може претендувати на оплату такої послуги.** З іншого боку ухвалою від 27.03.2024 у справі № 908/1162/23 КГС, посилаючись на виконання функцій із забезпечення сталості та єдності судової практики та вважаючи за необхідне відступити від висновку ВС, викладеного у постанові від 07.03.2024 у справі № 910/9680/23, прийняв рішення про передачу вказаної справи на розгляд ОП КГС згідно із ч. 2 ст. 302 ГПК України. Зокрема, під сумнів ставиться висновок щодо застосування ч. 2 ст. 13 та ч. 2 ст. 13-1 ЗУ "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України" на новоокуповані території без урахування ч. 1 цих статей, а саме без окремого рішення Кабінету Міністрів України. Враховуючи що сотні українських суб'єктів господарювання з початком повномасштабного вторгнення російських військ на територію України опинилися в ситуації, подібній до тієї, в якій опинився скажчик з березня 2022 року, юридичні питання переміщення товарів (робіт, послуг) з іншої території України на тимчасово окуповану територію усіма видами транспорту, в тому числі автомобільним, залізничним, повітряним та трубопровідним транспортом, а також лініями електропередач та гідротехнічними спорудами, становить фундаментальну правову проблему. На думку скажника, відкриття касаційного провадження ВС у справі № 908/157/24 впливатиме на вирішення широкої маси спорів, створюючи тривалий у часі, відмінний від минулого підхід до вирішення актуальної правової проблеми, з чого випливає, що касаційна скарга у цій справі стосується питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики щодо правомірності постачання енергоресурсів на тимчасово окуповані території України. З огляду на значну частину території України, яка опинилася під тимчасовою окупацією з 24.02.2022, і очевидні колізії, пов'язані з поширенням чи непоширенням на ці території ЗУ "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України", що був прийнятий ще в квітні 2014 року та залишається неадаптованим до умов сьогодення, існує серйозна, обґрунтована зацікавленість, яка має неабияке значення для усього суспільства в цілому, певних груп людей, територіальних громад, об'єднань громадян тощо, до справи № 908/157/24 в контексті можливого впливу ухваленого у ній судового рішення на права, свободи та інтереси фізичних осіб, права та інтереси юридичних осіб, а це означає, що вказана справа становить значний суспільний інтерес.

Ухвалою від 19.04.2024 справу № 908/1162/23 прийняла до розгляду ОП КГС.

З огляду на те що правовий висновок ОП КГС у справі № 908/1162/23 матиме суттєве значення для вирішення цієї справи, в якій КГС **відкрив провадження**, а також для єдності судової практики, враховуючи що постанова ВС є остаточною і виступає джерелом формування судової практики, КГС ВС вважав за необхідне зупинити провадження у справі № 908/157/24 відповідно до п. 7 частини 1 ст. 228 ГПК України до ухвалення відповідного рішення ОП КГС у справі № 908/1162/23.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 15.08.2024 у справі № 908/157/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121047342>.

ТОВ «СТ «Галактика» звернулося до ГС з позовом про солідарне стягнення з селищної ради та військової адміністрації про стягнення 281 181,03 грн заборгованості за договором підряду.

Предметом касаційного оскарження є постанова суду апеляційної інстанції про часткове задоволення позову, а саме стягнення з військової адміністрації на користь ТОВ «СТ «Галактика» боргу та відмови в задоволенні позовних вимог до селищної ради.

Обґрунтовуючи наявність зазначених для касаційного оскарження судових рішень у цій справі, військова адміністрація посиляється на те, що справа становить **значний суспільний інтерес та має для нього виняткове значення**, а касаційна скарга має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики, що є підставою допуску справи до касаційного оскарження судових рішень відповідно до підпунктів «а», «в» п. 2 ч. 3 ст. 287 ГПК України.

Фундаментальне значення для формування правозастосовчої практики, на думку скажника, полягає в **необхідності сторонам визначити критерії доказування та судам – встановити вірогідність виконаних робіт за договорами підряду з урахуванням правового режиму воєнного стану на територіях, звільнених з під окупації**. Така правова проблема вже існує у справах № 911/1244/23, № 911/2779/23 та № 911/2780/23 і може існувати в майбутньому після звільнення інших окупованих територій, де залишилися гербові печатки органів виконавчої влади та місцевого самоврядування в руках окупантів, а також представників цих органів.

Значний суспільний інтерес полягає у тому, що зараз за позовом ТОВ «СТ Галактика» існує дві судові справи – ця справа, яка переглядається, та № 911/2780/23 за двома договорами підряду на капітальний ремонт, укладеними з селищною радою. **Жителі територіальної громади повідомляють** військову адміністрацію, що **роботи з капітального ремонту за договорами підряду не проводилися, а підрядник, користуючись правовим режимом воєнного стану, бойовими діями на території, де мав бути проведений капітальний ремонт, загинув** селищного голови та втратою первинних документів, заднім числом

підписали акт виконаних робіт. Справа становить значний суспільний інтерес жителів територіальної громади в контексті можливого впливу ухваленого у ній судового рішення на права, свободи та інтереси фізичних осіб, права та інтереси юридичних осіб, які пов'язані зі збереженням коштів громади та направлення їх на відбудову після окупації, запитом суспільства на справедливість в умовах війни, поліпшення обороноздатності держави. Також в аналогічній справі № 911/1244/23, де всі підстави позову та умови договору підряду ідентичні цій справі, ВС постановою від 08жовтня2024 року визнав передчасними висновки судів першої та апеляційної інстанцій, що ґрунтувалися на акті приймання виконаних будівельних робіт, датованого за день до повномасштабного вторгнення – 23.02.2022, а справу відправив на повторний розгляд.

Справа **має виняткове значення для скаржника з огляду на здатність держави через тимчасові органи – військові адміністрації забезпечувати дотримання законів на відповідних територіях.** Територіальну громаду постійно відвідують урядові й не урядові делегації та журналісти з різних країн, які спілкуються не тільки з представниками влади, а й жителями територіальної громади. Існують численні програми з повоєнної відбудови та відновлення. Жителі громади після окупації дуже гостро сприймають несправедливість і говорять про це іноземним гостям, що не сприяє позитивному іміджу нашої держави у світі.

КГС ВС зазначив, що наведене обґрунтування є **підставою для відкриття касаційного провадження за касаційною скаргою** в порядку письмового провадження у справі №911/2779/23 з ціною позову, що не перевищує п'ятиста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством КГС ВС від 07.08.2025 у справі № 911/2779/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129375661>.

2.2 Застосування п. 3 ч. 1 ст. 293 ГПК України

Відповідно до положень п. 3 ч. 1 ст. 293 ГПК України суд касаційної інстанції відмовляє у відкритті касаційного провадження у справі, якщо є постанова про залишення касаційної скарги цієї ж особи без задоволення або ухвала про відмову у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою цієї особи на це саме судове рішення.

Згідно з ч. 3 ст. 3 ГПК України судочинство у господарських судах здійснюється відповідно до закону, чинного на час вчинення окремої процесуальної дії, розгляду і вирішення справи.

У частині 1 ст. 73 цього Кодексу передбачено, що доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів),

що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи.

За приписами ст. 74, 76–79 ГПК України кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень. Докази подаються сторонами та іншими учасниками судового процесу. Господарський суд приймає тільки ті докази, які мають значення для справи. Обставини справи, які відповідно до законодавства повинні бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватися іншими засобами доказування. Обов'язок доказування слід розуміти як закріплену в процесуальному та матеріальному законодавстві міру належної поведінки особи, що бере участь у судовому процесі, із збирання та надання доказів для підтвердження свого суб'єктивного права.

За умовами ст. 79 ГПК України наявність обставини, на яку сторона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, вважається доведеною, якщо докази, надані на підтвердження такої обставини, є більш вірогідними, ніж докази, надані на її спростування. Питання про вірогідність доказів для встановлення обставин, що мають значення для справи, суд вирішує відповідно до свого внутрішнього переконання.

Варто зауважити, що принцип змагальності забезпечує повноту дослідження обставин справи. Цей принцип передбачає покладання тягара доказування на сторони. Водночас цей принцип не передбачає обов'язку суду вважати доведеною та встановленою обставину, про яку сторона стверджує.

Відповідно до прецедентної практики ЄСПЛ, яка є джерелом права (ст. 17 ЗУ «Про виконання рішень та застосування практики ЄСПЛ»), справи «Меньшакова проти України» (*Menshakova v. Ukraine*, № 377/02, 08квітня2010 року, § 53), «Ашингдейн проти Сполученого Королівства» (*Ashingdane v. the United Kingdom*, 28 травня 1985, § 57, серія А, № 93) ЄСПЛ дійшов висновку, що право на доступ до суду, гарантоване п. 1 ст. 6 Конвенції, не є абсолютним і може підлягати обмеженню; такі обмеження допускають з огляду на те, що за своїм характером право доступу потребує регулювання з боку держави, яке може змінюватися залежно від часу і місця та відповідно до потреб і можливостей суспільства та окремих осіб.

ЄСПЛ у справах «Олександр Шевченко проти України» (*Aleksandr Shevchenko v. Ukraine*, № 8371/02, 26квітня2007 року, § 27) та «Трух проти України» (*Trukh v. Ukraine* (ухв.), № 50966/99, 14жовтня2003 року), *mutatis mutandis*, зазначав, що сторони в розумні інтервали часу мають вживати заходів, щоб дізнатись про стан відомого їм судового провадження.

Згідно з ч. 1 ст. 43 ГПК України учасники судового процесу та їх представники повинні добросовісно користуватися процесуальними правами, зловживання процесуальними правами не допускається.

Оскільки сторони в розумні інтервали часу мають вживати заходів для прискорення процедури розгляду, то скажник, подавши касаційну скаргу,

з метою добросовісного користування процесуальними правами учасника судового процесу за вимогами ст. 43 ГПК України повинен проявляти інтерес до відомого йому провадження, зокрема щодо руху поданої ним скарги та за результатом розгляду її судом, усунення можливих недоліків касаційної скарги на стадії відкриття провадження у справі чи вчинення інших процесуальних дій.

Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 293 зазначеного Кодексу суд касаційної інстанції відмовляє у відкритті касаційного провадження у справі, якщо є постанова про залишення касаційної скарги цієї ж особи без задоволення або ухвала про відмову у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою цієї особи на це саме судове рішення.

Так, у справі № 904/592/24 ухвалою від 06.03.2025 Суд **відмовив у відкритті касаційного провадження відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 293 ГПК України, оскільки ухвалою від 17.02.2025 ВС відмовив у відкритті касаційного провадження** за касаційною скаргою відповідача на рішення ГС від 23.04.2024 та постанову АГС від 22.01.2025 на підставі п.1 ч. 1 ст. 293 ГПК України, адже касаційну скаргу подано на судові рішення, що не підлягає касаційному оскарженню.

Суд зазначає, що законодавець цілком свідомо надав ВС право використовувати процесуальний фільтр, закріплений у ч. 1 ст. 293 ГПК України, і це повністю узгоджується з положеннями ст. 129 Конституції, завданнями та принципами господарського судочинства.

Водночас Суд зауважив, що вичерпний перелік судових рішень, які можуть бути оскаржені до касаційного суду, жодним чином не є обмеженням доступу особи до правосуддя чи перепорою в отриманні судового захисту, оскільки встановлення законодавцем «розумних обмежень» в праві на звернення до касаційного суду не суперечить практиці ЄСПЛ та викликане виключно особливим статусом ВС, чий розгляд скарг покликаний забезпечувати формування єдиної правозастосовчої практики, а не можливість перегляду будь-яких судових рішень.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством КГС ВС від 06.03.2025 у справі № 904/592/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125673301>.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством КГС ВС від 20.11.2024 у справі № 910/4020/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123212974>.

КГС ВС зазначив в ухвалі, якою відмовив у відкритті касаційного провадження, від 31.01.2024 у справі № 910/7016/23, що за правилами п. 3 ч. 1 ст. 293 ГПК України касаційному суду приписано **імперативно відмовляти** у відкритті касаційного провадження, якщо є постанова про залишення касаційної скарги цієї ж особи без задоволення, або ухвала про відмову у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою цієї особи на це

саме судові рішення, то відмова у відкритті касаційного провадження з підстав, передбачених п. 3 ч. 1 ст. 293 ГПК України, **є не реалізацією дискреції, а виконанням суду процесуального обов'язку.**

Отже, ВС відмовив у відкритті касаційного провадження з огляду на те, що Суд раніше вже відмовив у відкритті касаційного провадження ухвалою ВС від 15.12.2023 за касаційною скаргою на постанову АГС від 29.11.2023 на підставі п.1 ч. 1 ст. 293 ГПК України, оскільки касаційну скаргу подано на судові рішення, що не підлягає касаційному оскарженню з тих підстав, що ціна позову у цій справі не перевищує та є меншою п'ятисот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, а скаржник не навів випадків, передбачених п. 2 ч. 3 ст. 287 ГПК України, щодо необхідності відкриття касаційного провадження у справі.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 31.01.2024 у справі № 910/7016/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116731359>.

Ухвалою від 22.01.2025 у справі № 904/5171/233 КГС ВС відмовив у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою цієї ж особи на це саме судові рішення з підстав, передбачених п. 3 ч. 1 ст. 293 ГПК України, з огляду на те що ухвалою ВС від 16.12.2024 вже відмовляв у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою на рішення ГС від 12.06.2024 та постанову АГС від 13.11.2024 у справі № 904/5171/233 на підставі п.1 ч. 1 ст. 293 ГПК України .

Суд звертає увагу скаржника, що за приписами п. 3 ч. 1 ст. 293 ГПК України **процесуальне обмеження щодо повторної подачі касаційної скарги після відмови** у відкритті касаційного провадження цієї особи на це саме судові рішення, яке є загальним для всіх суб'єктів та узгоджується зі ст. 129 Конституції, яка як одну із засад судочинства визначає рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом, і не може бути визнане обмеженням права доступу до суду в розумінні п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством КГС ВС від 22.01.2025 у справі № 904/5171/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124591726>.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством КГС ВС від 06.03.2025 у справі № 904/592/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125673301>.

Ухвалою від 19.02.2024 у справі № 910/5740/21 КГС ВС відмовив у відкритті касаційного провадження на підставі п. 3 ч. 1 ст. 293 ГПК України. Раніше Суд ухвалою ВС від 29.01.2024 відмовив скаржнику у відкритті касаційного провадження за його касаційною скаргою на постанову АГС від 29.11.2023 у справі № 910/5740/21 на підставі п.1 ч. 1 ст. 293 ГПК України.

Водночас відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 293 ГПК України суд касаційної інстанції відмовляє у відкритті касаційного провадження у справі, якщо є постанова про залишення касаційної скарги цієї ж особи без задоволення або ухвала про відмову у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою цієї особи на це саме судове рішення. **Наявність такої відмови у відкритті касаційного провадження виключає можливість розгляду по суті його повторної касаційної скарги на те ж саме судове рішення.**

Щодо посилання скаржника у цій касаційній скарзі на те, що предметом позову у справі № 910/5740/21 є майнові вимоги, сума яких перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб на момент подання позову, колегія суддів зазначає таке. Постановляючи ухвалу ВС від 29.01.2024, колегія суддів керувалася відомостями щодо вартості спірних об'єктів нерухомого майна, які були зазначені у судовому рішенні у цій справі. Інших відомостей щодо вартості спірних об'єктів нерухомого майна на момент постановлення ВС ухвали від 29.01.2024 у Суду не було, а учасники справи не надали.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності КГС ВС від 19.02.2024 у справі № 910/5740/21 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117074086>.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 12.09.2024 у справі № 910/700/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121562124>.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 20.02.2025 у справі № 904/884/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125356019>.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 06.05.2025 у справі № 925/1144/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127159679>.

Ухвалою від 03.03.2025 у справі № 914/1354/22 суд відмовив скаржнику у відкритті касаційного провадження на підставі п. 3 ч. 1 ст. 293 ГПК України.

За змістом п. 3 ч. 1 ст. 293 ГПК України суд касаційної інстанції відмовляє у відкритті касаційного провадження у справі, якщо є ухвала про відмову у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою цієї особи на це саме судове рішення.

Ухвалою від 08.10.2024 ВС відмовив у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою того ж скаржника на постанову АГС від 04.09.2023 та рішення ГС від 14.12.2022 у справі № 914/1354/22 на підставі п. 4 ч. 1 ст. 293 ГПК України.

Ухвалою від 27.11.2024 ВС відмовив у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою того ж скаржника на постанову АГС від 04.09.2023 та рішення ГС від 14.12.2022 у справі № 914/1354/22 на підставі п. 3 ч. 1 ст. 293 ГПК України.

Ухвалою від 13.01.2025 ВС відмовив у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою касаційною скаргою того ж скаржника на постанову АГС від 04.09.2023 та рішення ГС від 14.12.2022 у справі № 914/1354/22 на підставі п. 3 ч. 1 ст. 293 ГПК України.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 03.03.2025 у справі № 914/1354/22

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125601600>.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності КГС ВС від 21.05.2024 у справі № 922/3462/23

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/119227307>.

Ухвалою КГС ВС відмовив у відкритті касаційного провадження на підставі п. 3 ч. 1 ст. 293 ГПК України, оскільки ухвалою від 20.12.2024 Суд відмовив у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою того ж скаржника на постанову АГС від 07.08.2024 та рішення ГС від 20.05.2024 у справі № 911/3793/23 на підставі п. 4 ч. 1 ст. 293 ГПК України.

Додатково колегія суддів звертає увагу заявника на те, що відповідно до ч. 1 ст. 43 ГПК України учасники судового процесу та їх представники повинні добросовісно користуватися процесуальними правами; **зловживання процесуальними правами не допускається.**

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності КГС ВС від 20.03.2025 у справі № 911/3793/23

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125983211>.

2.3 Застосування п. 4 ч. 1 ст. 293 ГПК України

Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 293 ГПК України суд касаційної інстанції відмовляє у відкритті касаційного провадження у справі, якщо скаржником у строк, визначений судом, не подано заяву про поновлення строку на касаційне оскарження або наведені підстави для поновлення строку на касаційне оскарження визнані судом неповажними.

Особливістю постановлених ухвал про відмову у відкритті касаційного провадження на підставі п. 4 ч. 1 ст. 293 ГПК України стало те, що майже всі вони ухвалювалися після залишення касаційної скарги без руху для виправлення недоліків, зокрема, у разі неподання клопотання про поновлення строку або надходження його одночасно зі скаргою, однак підстави для поновлення строку судом визнавалися неповноважними. Непоодинокими є випадки повторного подання касаційних скарг після їх повернення судом на підставі ст. 292 ГПК України без дотримання форми та змісту, встановлених законодавством, і за ними знову не відкривалося касаційне провадження.

Ухвали про відмову у відкритті касаційного провадження, постановлені на підставі п. 4 ч. 1 ст. 293 ГПК України, мотивувалися посиланням на вітчизняне та європейське законодавство.

ВС вказував, що дотримання строків оскарження судового рішення є однією з гарантій додержання у суспільних відносинах **принципу правової визначеності** як складової принципу верховенства права. Ці строки обмежують час, протягом якого такі правовідносини можуть вважатися спірними, та після завершення зазначених строків, якщо ніхто не звернувся із скаргою до суду вищої інстанції, відносини стають стабільними.

Згідно із ч. 2 ст. 114 ГПК України строк є розумним, якщо він передбачає час, достатній, з урахуванням обставин справи, для вчинення процесуальної дії, та відповідає завданню господарського судочинства.

Відповідно до ст. 17 ЗУ «Про виконання рішень та застосування практики ЄСПЛ» суди застосовують під час розгляду справ практику ЄСПЛ як джерело права.

У рішенні від 03.04.2008 у справі «Пономарьов проти України» (*Ponomaryov v. Ukraine*, № 3236/3, 03квітня2008 року) ЄСПЛ зробив висновок про те, що правова система багатьох країн-членів передбачає можливість продовження строків, якщо для цього є обґрунтовані підстави. Водночас, якщо строк на ординарне апеляційне оскарження поновлений зі впливом значного періоду часу та за підстав, які не видаються переконливими, таке рішення може порушити принцип юридичної визначеності. Суд визнає, що вирішення питання щодо поновлення строку на оскарження перебуває в межах дискреційних повноважень національних судів, однак такі повноваження не є необмеженими, тому від судів вимагається вказувати підстави для поновлення строку. Проте навіть тоді можливість поновлення не буде необмеженою, оскільки сторони в розумні інтервали часу мають вживати заходів, щоб дізнатись про стан відомого їм судового провадження. У кожній справі національні суди мають перевіряти, чи підстави для поновлення строків для оскарження виправдовують втручання у принцип «res judicata» (принцип юридичної визначеності).

Умови прийнятності касаційної скарги відповідно до норм законодавства можуть бути більш суворими, ніж для звичайної заяви. Зважаючи на особливий статус суду касаційної інстанції, процесуальні процедури у суді можуть бути більш формальними. ЄСПЛ, зокрема, зауважував, що скарга до Верховного Суду була подана після того, як позови заявника були розглянуті як судом першої інстанції, так і апеляційним судом, кожен з яких мав повну юрисдикцію. Справедливість провадження в цих судах жодним чином не ставилася під сумнів ЄСПЛ («Леваж Престасіон Сервіс проти Франції» (*Levages Prestations Services v. France*, № 21920/93, 23 жовтня 1996 року, Збірник рішень та ухвал 1996-V; «Бруалья Гомес де ла Торре проти Іспанії» (*Brualla Gomez de la Torre v. Spain*, 19 грудня 1997 року, Збірник рішень та ухвал 1997-VIII).

Об'єктивними непереборними обставинами, що стали причиною пропуску строку для оскарження судових рішень касаційною інстанцією, **не визнавалися докази**, надані скаржниками, з посиланням на **відпустку, звільнення, перебування на лікарняному повноважних осіб для представництва у суді, несвоєчасне**

ознайомлення з повними текстами судових рішень, які опубліковано в установленому законом порядку в ЄДРСР, відключення світла та повітряні тривоги, що не мали постійного безперервного характеру. Водночас **недоведеність обставин**, як саме **введення воєнного стану обумовило пропуск відповідного процесуального строку**, ненадання будь-яких доказів на підтвердження відсутності у скаржників можливості підготувати та подати скаргу в межах передбачених строків з огляду на місцезнаходження скаржника, **невиконання або несвоєчасне виконання вимог ухвал** щодо поновлення пропущеного строку для подання касаційних скарг, постановлених КГС ВС, зумовили ухвалення відмов у відкритті провадження на підставі п. 4 ст. 293 ГПК України.

У справі № 910/19898/23 ухвалою від 31.01.2025 Суд відмовив у відкритті касаційного провадження на підставі п. 4 ч. 1 ст. 293 ГПК України. Розглянувши обґрунтування причин пропуску процесуального строку на касаційне оскарження, Суд наголошує, що підстави, наведені скаржником у заяві, не можуть вважатися поважними з огляду на те, що згідно зі ст. 284 ГПК України постанова суду апеляційної інстанції набирає законної сили з дня її прийняття, але **скаржник подав скаргу з порушенням обчислення строку на її подання, визначеного ч. 2 ст. 288 ГПК України**, у якій передбачено, що учасник справи, якому повне судове рішення не було вручено у день його проголошення або складення, має право на поновлення пропущеного строку на касаційне оскарження, якщо касаційна скарга подана протягом **двадцяти днів з дня вручення** йому такого судового рішення.

Зокрема, ВС зазначив, що з матеріалів касаційної скарги, заяви про усунення недоліків, в якій міститься клопотання про поновлення строку на касаційне оскарження, та ЄДРСР очевидно, що постанова АГС була проголошена 04.12.2024, повний текст постанови складено 10.12.2024, скаржник та його представник отримали її 12.12.2024, а отже, останнім днем двадцятиденного строку подання касаційної скарги згідно з приписами ч. 2 ст. 288 ГПК України є 01.01.2025, оскільки, враховуючи приписи ч.1 ст. 116 ГПК України, строк, передбачений ч. 2 ст. 288 ГПК України, – протягом двадцяти днів з дня з дня вручення йому такого судового рішення, рахується простим арифметичним способом, а саме: наступний день після відповідної календарної дати (12.12.2024) або настання події, з якою пов'язано його початок (ст.253 ЦК України). У цьому випадку – це 13.12.2024, тобто визначення строку «протягом двадцяти днів» становить така кількість календарних днів: 13.12.2024, 14.12.2024, 15.12.2024, 16.12.2024, 17.12.2024, 18.12.2024, 19.12.2024, 20.12.2024, 21.12.2024, 22.12.2024, 23.12.2024, 24.12.2024, 25.12.2024, 26.12.2024, 27.12.2024, 28.12.2024, 29.12.2024, 30.12.2024, 31.12.2024, 01.01.2025.

КГС ВС зауважив, що у період дії воєнного стану відповідно до ч. 6 ст. 6 ЗУ «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» № 2136-IX від

15.03.2022 з урахуванням змін, внесених Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин», встановлено, що у **період дії воєнного стану не застосовуються** норми ст. 53 (тривалість роботи напередодні святкових, неробочих і вихідних днів), ч. 1 ст. 65, ч. 3–5 ст. 67 та ст. 71–73 (святкові і неробочі дні) Кодексу законів про працю України. А це означає, що у період дії воєнного стану не діють зазначені статті КЗпП України. Отже, немає офіційних святкових та неробочих днів.

Отож, двадцятиденний строк на подання касаційної скарги на рішення ГС від 17.07.2024 та постанову АГС від 04.12.2024 (повний текст постанови виготовлено 10.12.2024) з урахуванням дати отримання скаржником оскаржуваного судового рішення, а саме 12.12.2024, у справі № 910/19898/23 закінчився 01.01.2025 включно (середа, робочий день, з урахуванням періоду дії воєнного стану в Україні через військову агресію РФ з 24.02.2022).

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством КГС ВС від 31.01.2025 у справі № 910/19898/23 <https://revestr.court.gov.ua/Review/124862184>.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності КГС ВС від 29.01.2024 у справі № 916/3938/21 <https://revestr.court.gov.ua/Review/116639089>.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 15.03.2024 у справі № 916/3531/22 <https://revestr.court.gov.ua/Review/117718090>.

АТ «Перший український міжнародний банк» звернулося до ВС з касаційною скаргою від 23.12.2024 на постанову АГС від 25.11.2024 та постанову ГС від 08.10.2024 у справі № 903/329/24, сформованій в системі «Електронний суд», 23.12.2024.

КГС ВС зауважив, що згідно з вимогами чч. 1 та 2 ст. 288 ГПК України касаційна скарга на судові рішення подається протягом двадцяти днів з дня його проголошення. Якщо в судовому засіданні оголошено лише вступну та резолютивну частини судового рішення, що оскаржується, або у разі розгляду справи (вирішення питання) без повідомлення (виклику) учасників справи, зазначений строк обчислюється з дня складення повного судового рішення.

Повний текст оскаржуваної постанови АГС складено та підписано 28.11.2024. З урахуванням зазначеного останній день строку встановленого для оскарження постанови АГС в касаційному порядку припадав на 18.12.2024.

Скаржник звернувся до ВС з касаційною скаргою на постанову АГС та на постанову ГС у справі № 903/329/24, сформованій в системі «Електронний суд», 23.12.2024, тобто поза межами процесуального строку на касаційне оскарження.

Як вбачається з відповіді від 10.02.2025, сформованої через засоби підсистеми ЄСІТС «Електронний суд», скаржник має зареєстрований електронний

кабінет в підсистемі «Електронний суд» ЄСІТС (дата реєстрації 24.12.2021). Перевірка здійснювалася за вказаним у касаційній скарзі кодом ЄДРПОУ: 14282829.

Постанову АГС в електронному вигляді: «ст. 282 ГПКУ Постанова (повна) від 25.11.2024» надіслано та доставлено в електронний кабінет одержувача скарги 28.11.2024 о 17:16; дата отримання судом повідомлення про доставлення копії судового рішення до електронного кабінету особи – 28.11.2024 о 17:22, що підтверджує довідка про доставку документа в кабінет Електронного суду, отримана з автоматизованої системи документообігу суду КП ДСС

У пункті 17 р. III Положення про ЄСІТС визначено, що особам, які зареєстрували електронний кабінет, суд надсилає документи у справах, в яких такі особи беруть участь, в електронній формі шляхом їх надсилання до електронного кабінету таких осіб або в інший спосіб, передбачений процесуальним законодавством, що не позбавляє їх права отримати копію судового рішення у паперовій формі за окремою заявою.

Згідно з п. 37 наведеного розділу підсистема «Електронний суд» забезпечує можливість автоматичного надсилання матеріалів справ в електронному вигляді до електронних кабінетів учасників справи та їхніх повірених. До електронних кабінетів користувачів надсилаються у передбачених законодавством випадках документи у справах, які внесені до автоматизованої системи діловодства судів та до автоматизованих систем діловодства, що функціонують в інших органах та установах у системі правосуддя. Документи у справах надсилаються до електронних кабінетів користувачів у випадку, коли вони внесені до відповідних автоматизованих систем у вигляді електронного документа, підписаного кваліфікованим підписом підписувача (підписувачів), чи у вигляді електронної копії паперового документа, засвідченої кваліфікованим електронним підписом відповідального працівника суду, іншого органу чи установи правосуддя.

Відповідно до п. 2 ч. 6 ст. 242 ГПК України днем вручення судового рішення є день отримання судом повідомлення про доставлення копії судового рішення до електронного кабінету особи.

Крім того, інформація про стан судових справ є відкритою і кожна заінтересована особа може дізнатися про ухвалені судом рішення за допомогою контакт-центру суду та/або за допомогою ЄДРСР.

Суд зазначає, що сторони в розумні інтервали часу мають вживати заходів, щоб дізнатися про стан відомого їм судового провадження, зокрема, через ЄДРСР, а особливо в цьому випадку, коли саме скажник зацікавлений в оперативному вирішенні питання щодо вчасного подання касаційної скарги, оскільки саме він не погоджується з рішенням суду і ставить під сумнів його законність.

Разом з тим подання касаційної скарги в установлений законом строк залежало виключно від волевиявлення скаржника, тобто мало суб'єктивний характер.

Попри те що конституційне право на суд є правом, його реалізація покладає на учасників справи певні обов'язки. Практика ЄСПЛ визначає, що сторона, задіяна у ході судового розгляду справи, зобов'язана з розумним інтервалом часу сама цікавитися провадженням у її справі, добросовісно користуватися належними їй процесуальними правами та неухильно виконувати процесуальні обов'язки.

Заявник зобов'язаний демонструвати готовність брати участь на всіх етапах розгляду, що стосуються безпосередньо його, утримуватися від використання прийомів, які пов'язані із зволіканням у розгляді справи, а також максимально використовувати всі засоби внутрішнього законодавства для прискорення процедури слухання (рішення ЄСПЛ у справі «Юніон Аліментарія Сандерс С. А. проти Іспанії» (*Unión Alimentaria Sanders S.A. V. Spain*, 07 липня 1989 року, ECHR-16).

Крім того, у рішенні ЄСПЛ у справі «Тойшлер проти Німеччини» (*Teuschler v. Germany* (ухв.), № 47636/99, 04 жовтня 2001 року) наголошено, що обов'язком заінтересованої сторони є прояв особливої старанності при захисті своїх інтересів.

При цьому сторони в розумні інтервали часу мають вживати заходів, щоб дізнатись про стан відомого їм судового провадження (див. *mutatis mutandis*, «Олександр Шевченко проти України» (*Aleksandr Shevchenko v. Ukraine*, № 8371/02, 26 квітня 2007 року); «Трух проти України» (*Trukh v. Ukraine* (ухв.), № 50966/99, 14 жовтня 2003 року).

Строки на оскарження судового рішення є загальновідомими, а з урахуванням наведеного скаржник та його представник мали правомірні очікування та в розумні інтервали часу повинні були вживати заходів, щоб дізнатися про стан відомого їм судового провадження.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 11.02.2025 у справі № 903/329/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125095141>.

КГС ВС, перевіrivши матеріали поданої касаційної скарги у справі № 904/2319/22 на відповідність вимогам ГПК України, ухвалою від 19.12.2024 касаційну скаргу залишив без руху на підставі приписів статті 292 ГПК України, зокрема, через визнання неповажними наведених скаржником підстав пропуску строку на касаційне оскарження та у зв'язку з несплатою судового збору.

Скаржник своїм правом на усунення недоліків касаційної скарги не скористався і не надав суду доказів виконання вимог цієї ухвали.

Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 293 ГПК України суд касаційної інстанції відмовив у відкритті касаційного провадження у справі, оскільки скаржник у строк, визначений судом, не подав заяви про поновлення строку на касаційне

оскарження або наведені підстави для поновлення строку на касаційне оскарження визнані судом неповажними.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності КГС ВС від 21.01.2025 у справі № 904/2319/22 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124560742>.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності КГС ВС від 06.09.2024 у справі № 910/10054/20 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121464710>.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством КГС ВС від 15.01.2025 у справі № 914/1147/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124424042>.

У справі № 914/3912/13 КГС ВС ухвалою залишив без руху касаційну скаргу і надав скаржникові строк для подання заяви (клопотання) про поновлення строку на касаційне оскарження разом із наведенням інших підстав для поновлення такого строку, який не може перевищувати 10 днів з дня вручення ухвали про залишення касаційної скарги без руху. Однак **скаржник** вимог ухвали суду станом на час, визначений ухвалою, не виконав, **вказаних недоліків не усунув**.

Відповідно до абз. 2 ч. 3 ст. 292 ГПК України, якщо заяву не буде подано особою в зазначений строк або наведені підстави для поновлення строку на касаційне оскарження визнані неповажними, суд відмовляє у відкритті касаційного провадження на підставі п. 4 ч. 1 ст. 293 ГПК України.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності КГС ВС від 17.07.2024 у справі № 914/3912/13 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120453252>.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 13.06.2024 у справі № 907/812/21 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119706544>.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством КГС ВС від 08.05.2025 у справі № 910/17615/20 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127184568>.

КГС ВС ухвалою від 14.08.2024 касаційну скаргу скаржника на рішення ГС від 20.12.2023 та постанову АГС від 19.06.2024 у справі № 910/12453/23 залишив без руху.

Залишаючи касаційну скаргу без руху, Суд визнав неповажними наведені представником скаржника у клопотанні доводи, зокрема, щодо неможливості вчасного подання касаційної скарги через звільнення представника скаржника, який представляв його інтереси в суді апеляційної інстанції, а також зміну керівництва, оскільки такі причини не можуть вважатися непереборними обставинами, що призвели до пропуску строку на касаційне оскарження, тому

що зумовлені суб'єктивною поведінкою сторони та зводяться до внутрішньої організації роботи підприємства.

Відповідно до вимог вказаної ухвали скаржник просив поновити пропущений строк на касаційне оскарження, обґрунтовуючи причини пропуску цього строку тим, що у зв'язку зі зменшенням обсягів господарської діяльності та доходів відбулося зменшення й кількості працівників. У єдиного працівника, який представляє інтереси скаржника в суді, саме у визначений в ухвалі час відбулося загострення гіпертонічної хвороби, він змушений був звернутися по медичну допомогу і через ризик погіршення здоров'я не зміг виконувати своїх посадових обов'язків.

Розглянувши подану заяву про поновлення строку на касаційне оскарження, Суд дійшов висновку про її необґрунтованість.

КГС ВС зазначив, що відповідно до ч. 1 та 2 ст. 288 ГПК України касаційна скарга на судові рішення подається протягом двадцяти днів з дня його проголошення. Якщо в судовому засіданні було оголошено лише вступну та резолютивну частини судового рішення, що оскаржується, або у разі розгляду справи (вирішення питання) без повідомлення (виклику) учасників справи зазначений строк обчислюється з дня складення повного судового рішення. Учасник справи, якому повне судові рішення не було вручено у день його проголошення або складення, має право на поновлення пропущеного строку на касаційне оскарження, якщо касаційна скарга подана протягом двадцяти днів з дня вручення йому такого судового рішення.

Однак **посилання скаржника на непрацездатність його представника у суді у зазначений судом період Суд не може визнати поважним**, оскільки строк на подання касаційної скарги на рішення суду апеляційної інстанції у цій справі закінчився пізніше, ніж представник скаржника мав можливість приступити до виконання своїх обов'язків, тобто навіть з цієї дати скаржник мав достатньо часу для підготовки касаційної скарги та звернення з нею у межах встановлених процесуальним законом строків.

Крім того, наведені доводи скаржника щодо неможливості вчасно звернутися з касаційною скаргою через хворобу його представника не можуть вважатися поважними причинами пропуску строку на касаційне оскарження ще й тому, що юридична особа не позбавлена можливості залучити до розгляду справи іншого представника, тобто такі причини зводяться до внутрішньої організації роботи підприємства, а отже, мають суб'єктивний характер і не свідчать про об'єктивну неможливість вчинити відповідну процесуальну дію в межах розумних строків.

Поважними причинами визнаються лише такі обставини, які є об'єктивно непереборними та пов'язані з дійсними істотними перешкодами чи труднощами для своєчасного вчинення процесуальних дій.

Однак у цьому випадку скаржник не довів наявності у нього об'єктивно непереборних обставин, які б перешкождали вчасному зверненню зі скаргою,

у зв'язку з чим Суд доходить висновку, що подання касаційної скарги з пропуском встановленого процесуального строку залежало від волевиявлення скажника, а не від непереборних обставин, а тому наведені у клопотанні підстави Суд визнав неповажними та відмовив у відкритті касаційного провадження на підставі п. 4 ч. 1 ст. 293 ГПК України.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством КГС ВС від 11.09.2024 у справі № 910/12453/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121545142>.

У справі № 910/2274/24 КГС ВС ухвалою від 06.11.2024 касаційну скаргу скажника залишив без руху, у зв'язку з тим що скарга подана після закінчення строку на касаційне оскарження, а підстави, наведені у клопотанні про поновлення цього строку, Суд визнав неповажними; надав скажнику строк для усунення недоліків.

Заяву про усунення недоліків, в якій скажник, обґрунтовуючи причини пропуску строку на касаційне оскарження, повторно наголошує, що вперше з касаційною скаргою він звернувся в межах встановлених процесуальних строків, проте Суд, на думку скажника, надмірно формально застосував приписи положення п. 5 ч. 1 ст. 296 ГПК України та ухвалою від 03.10.2024 закрив касаційне провадження за касаційною скаргою на рішення ГС від 20.05.2024 та постанову АГС від 23.07.2024 у цій справі, що обмежило право скажника на касаційний перегляд цих судових рішень та ефективний захист його прав та інтересів.

Додатково скажник зазначає, що чинний ГПК України не містить прямої заборони на повторне звернення до суду касаційної інстанції на те саме судове рішення, але з інших підстав, і таке звернення він здійснив у межах присічного річного строку, передбаченого ч. 4 ст. 293 ГПК України, отже, оскаржувані судові рішення є незаконними, у зв'язку з чим він вважає за можливе поновлення строку на касаційне оскарження та перегляд цієї справи по суті, але з інших підстав, зокрема відсутності висновків ВС щодо питання застосування норми права у подібних правовідносинах, особливо під час дії правового режиму воєнного стану, оскільки скажник є органом, призначеним для забезпечення Держприкордонслужби матеріальними засобами та здійснення закупівель для її потреб.

КГС ВС наголосив, що **чинне процесуальне законодавство не передбачає, що після закриття касаційного провадження перебіг строку на касаційне оскарження постанови суду апеляційної інстанції розпочинається заново. Також не встановлено, що у разі повторного подання касаційної скарги учасник справи має безумовне право на поновлення пропущеного строку на касаційне оскарження.**

У зв'язку з цим наведені у клопотанні доводи щодо повторного звернення з касаційною скаргою у межах річного строку суд відхиляє як необґрунтовані. ВС зазначив, що якщо особа не подасть заяви в зазначений строк або наведені

підстави для поновлення строку на касаційне оскарження визнані неповажними, суд відмовляє у відкритті касаційного провадження на підставі п. 4 ч. 1 ст. 293 ГПК України.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством КГС ВС від 27.11.2024 у справі № 910/2274/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123379963>.

У клопотанні про поновлення строку на касаційне оскарження, поданому відповідно до вимог ухвали ВС у справі № 45/146 про залишення касаційної скарги без руху, скаржник, як і при поданні касаційної скарги, наголошує на своєму конституційному праві на судовий захист, реалізацією якого є можливість оскарження судових рішень у судах апеляційної та касаційної інстанцій. Крім цього, скаржник просить врахувати, що з 24.02.2022 Президент Указом увів воєнний стан, 02.03.2022 на офіційному сайті РСУ оприлюднено рекомендації стосовно роботи судів в умовах воєнного стану, відповідно до яких, зокрема, рекомендовано виважено підходити до питань, пов'язаних з поверненням різного роду процесуальних документів, залишення їх без руху, встановлення різного роду строків, за можливості продовжувати їх щонайменше до закінчення воєнного стану, 04.03.2022 ВС на офіційному сайті зазначив, що запровадження воєнного стану на певній території є поважною причиною для поновлення процесуальних строків.

ВС зазначив, що звернення з касаційною скаргою є суб'єктивною дією скаржника, який зацікавлений у касаційному перегляді судового рішення, та залежить від його волевиявлення.

Крім цього, ВС звертає увагу, що **введення на території воєнного стану не зупинило перебігу процесуальних строків, зокрема й на касаційне оскарження судових рішень**. Питання поновлення процесуального строку у випадку його пропуску з причин, пов'язаних із запровадженням воєнного стану в Україні, вирішується в кожному конкретному випадку з урахуванням доводів, наведених у заяві про поновлення такого строку. Власне факт запровадження воєнного стану в Україні не є підставою для поновлення процесуального строку. Такою підставою можуть бути обставини, що виникли внаслідок запровадження воєнного стану та унеможливили виконання учасником судового процесу процесуальних дій протягом установленого законом строку (висновки, викладені в постанові ВП ВС від 10.11.2022 у справі № 990/115/22).

Отже, оцінивши наведені скаржником підстави для поновлення строку на касаційне оскарження ухвали АГС від 07.02.2024 у справі № 45/146, ВС визнав їх неповажними. ВС зазначив, якщо особа не подасть заяви в зазначений строк або наведені підстави для поновлення строку на касаційне оскарження будуть визнані неповажними, суд відмовляє у відкритті касаційного провадження на підставі п. 4 ч. 1 ст. 293 ГПК України.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 11.06.2024 у справі № 45/146 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119678332>.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності КГС ВС від 20.01.2025 у справі № 922/2219/19 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124560733>.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 11.06.2025 у справі № 913/567/19 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128240170>.

2.4. Застосування п. 5 ч. 1 ст. 293 ГПК України

Суд касаційної інстанції згідно з п. 5 ч. 1 ст. 293 ГПК України відмовляє у відкритті касаційного провадження, якщо Верховний Суд уже викладав у своїй постанові висновок щодо питання застосування норми права у подібних правовідносинах, порушеного в касаційній скарзі на судові рішення, зазначене у п. 1, 4 ч. 1 ст. 287 цього Кодексу, і суд апеляційної інстанції переглянув судові рішення відповідно до такого висновку (крім випадку наявності постанови ВС про відступлення від такого висновку або коли ВС вважатиме за необхідне відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах).

У мотивувальних частинах судових рішень, як правило, аналізуються висновки ВС у відповідних подібних справах, які стосуються оскаржуваного судового рішення та порушених правовідносин.

Обґрунтовуючи ухвали про відмову у відкритті касаційного провадження з цих підстав, касаційна інстанція керувалася нормами міжнародного права, зокрема усталеною практикою ЄСПЛ (рішення у справах «Пономарьов проти України» (*Ponomaryov v. Ukraine*, № 3236/3, 03квітня2008 року), «Рябих проти Росії» (*Ryabikh v. Russia*, № 52854/99, 24липня2003 року), «Нелюбін проти Росії» (*Nelyubin v. Russia*, № 14502/04, 02листопада2006 року), згідно з якою повноваження вищих судових органів стосовно перегляду мають реалізовуватися для виправлення судових помилок та недоліків судочинства, але не для здійснення нового судового розгляду, перегляд не повинен фактично підміняти собою апеляцію. Повноваження вищих судів щодо скасування чи зміни тих судових рішень, які вступили в законну силу та підлягають виконанню, мають використовуватися для виправлення фундаментальних порушень. Сама можливість існування двох точок зору на один предмет не є підставою для нового розгляду. Винятки із цього принципу можуть мати місце лише за наявності підстав, обумовлених обставинами важливого та вимушеного характеру.

ЄСПЛ неодноразово наголошував, що це роль національних судів організовувати судові провадження таким чином, щоб вони були без затримок та ефективними (див. рішення Суду у справі «Шульга проти України» (*Shulga v. Ukraine*, № 16652/04, 02грудня2010 року) і запобігання неналежній та такій, що затягує справу, поведінці сторін у цивільному процесі є завданням саме

державних органів (див. рішення ЄСПЛ у справі «Мусієнко проти України» (*Musiyenko v. Ukraine*, № 26976/06, 20 січня 2011 року).

З огляду на статус ВС у деяких випадках вирішення питання про можливість касаційного оскарження має відноситися до його дискреційних повноважень, оскільки розгляд скарг касаційним судом покликаний забезпечувати сталість судової практики, а не можливість проведення «розгляду заради розгляду».

За положеннями частин 3, 4 ст. 43 ГПК України, якщо подання скарги, заяви, клопотання визнається зловживанням процесуальними правами, суд з урахуванням обставин справи має право залишити без розгляду або повернути скаргу, заяву, клопотання.

Отже, суд зобов'язаний вживати заходів для запобігання зловживанню процесуальними правами. У випадку зловживання процесуальними правами учасником судового процесу суд застосовує до нього заходи, визначені ГПК України.

Предметом спору у справі № 924/1026/23 є вимоги позивача, який вважає себе належним постійним користувачем спірної земельної ділянки, **про визнання незаконним і скасування рішення міської ради, яким припинили його відповідне право**. Позовні вимоги обґрунтовані тим, що з моменту надання позивачу у постійне користування спірної земельної ділянки він використовував її за цільовим призначенням, побудував релігійні споруди для відправлення релігійних обрядів та задоволення релігійних потреб громадян сповідувати і поширювати віру. ГС рішенням від 16.01.2024 у позові відмовив. АГС постановою від 25.11.2024 змінив рішення суду в мотивувальній частині в редакції постанови, а в решті – залишив без змін. За встановленими судами попередніх інстанцій обставинами цієї справи позивач у визначений законом строк не вніс передбачених законом змін до своєї офіційної назви та не подав відповідних змін до свого статуту на реєстрацію.

У касаційній скарзі скаржник наводить практику ВС, яка не є релевантною до спірних правовідносин. Натомість колегія суддів зазначає, що у ВС наявна стала практика щодо застосування норм права у подібних правовідносинах: за змістовим критерієм (за характером урегульованих правовими нормами прав і обов'язків учасників) як основним, а також за додатковими – суб'єктивним (релігійна організація, статут якої не відповідає вимогам закону) та об'єктивним (право постійного користування земельною ділянкою). Така практика сформована у постановках ВС від 11.09.2024 у справах № 911/1476/23 та № 917/1061/23, від 17.09.2024 у справах № 911/1474/23 та № 911/1472/23, від 22.10.2024 у справах № 921/290/23, № 911/1406/23 та № 911/1477/23, від 06.11.2024 у справі № 911/1482/23 та від 14.01.2025 у справі № 902/924/23.

Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 293 ГПК України суд касаційної інстанції відмовляє у відкритті касаційного провадження у справі, якщо ВС уже викладав у своїй постанові висновок щодо питання застосування норми права у подібних

правовідносинах, порушеного в касаційній скарзі на судові рішення, зазначене у п. 1, 4 ч. 1 ст. 287 цього Кодексу, і суд апеляційної інстанції переглянув судові рішення відповідно до такого висновку (крім випадку наявності постанови ВС про відступлення від такого висновку або коли ВС вважатиме за необхідне відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах).

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності КГС ВС від 03.02.2025 у справі № 924/1026/23

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/124964453>.

Предметом спору у справі № 911/1070/22 є вимоги позивача – заступника керівника обласної прокуратури в інтересах держави в особі ГУ Держгеокадастру, який вважає себе власником, **про усунення перешкоди в здійсненні права користування та розпорядження земельною ділянкою шляхом скасування рішення державного реєстратора про державну реєстрацію права комунальної власності за відповідачем – сільською радою з одночасним припиненням речових прав останнього та повернення цієї земельної ділянки.** ГС рішенням від 16.04.2024, залишеним без змін постановою АГС від 30.10.2024, у позові відмовив. Суд мотивував рішення тим, що прокурор обрав спосіб захисту прав, який є неналежним та не може призвести до поновлення прав держави. У зв'язку з тим, що земельна ділянка перебуває у володінні третьої особи на стороні відповідача, наведене унеможливорює задоволення у спірних правовідносинах негативного позову. Натомість належним та ефективним способом захисту у спірних правовідносинах є витребування земельної ділянки.

Заступник керівника обласної прокуратури звернувся з касаційною скаргою, в якій просить наведені судові рішення скасувати, а справу направити на новий розгляд до суду першої інстанції, аргументуючи що суди порушили норми процесуального права.

За наслідками перевірки матеріалів поданої касаційної скарги, КГС ВС відмовив у відкритті касаційного провадження. ВС зазначив, що за встановленими судами попередніх інстанцій обставинами цієї справи право власності на спірну земельну ділянку зареєстроване за фізичною особою у результаті укладення договору купівлі-продажу.

За сформованою практикою ВП ВС, зокрема і в постанові від 23.11.2021 у справі № 359/3373/16-ц, відомості державного реєстру прав на нерухомість презюмуються правильними, доки не доведено протилежного, тобто державна реєстрація права за певною особою не є безспірним підтвердженням наявності в цієї особи права, але створює спростовувану презумпцію права такої особи (постанови ВП ВС від 02.07.2019 у справі № 48/340 (п. 6.30), від 12.03.2019 у справі № 911/3594/17 (п. 4.17), від 19.01.2021 у справі № 916/1415/19 (п. 6.13)). Державна реєстрація права власності на нерухоме майно підтверджує фактичне володіння ним. Тобто суб'єкт, за яким зареєстроване право власності, визнається фактичним володільцем нерухомого майна. Крім цього, державна

реєстрація права власності на нерухоме майно створює спростовувану презумпцію наявності в суб'єкта і права володіння цим майном (як складової права власності). Отже, особа, за якою зареєстроване право власності на нерухоме майно, є його володільцем. У випадку незаконного, без відповідної правової підстави заволодіння нею таким майном, право власності (включаючи права володіння, користування та розпорядження) насправді й далі належатиме іншій особі – власникові. Останній має право витребувати це майно з незаконного володіння особи, за якою воно зареєстроване на праві власності (пп. 61–63 наведеної постанови).

Метою віндикаційного позову є забезпечення введення власника у володіння майном, якого він був позбавлений. У випадку позбавлення власника володіння нерухомим майном означене введення полягає у внесенні запису про державну реєстрацію за власником права власності на нерухоме майно, а функцією державної реєстрації права власності є оголошення належності нерухомого майна певній особі (особам). Рішення суду про витребування з володіння відповідача нерухомого майна саме собою є підставою для внесення до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно запису про державну реєстрацію за позивачем права власності на нерухоме майно; такий запис вноситься у разі, якщо право власності на нерухоме майно зареєстроване саме за відповідачем, а не за іншою особою (п. 146 наведеної постанови).

До того ж, як зазначила ВП ВС у постанові від 26.11.2019 у справі № 914/3224/16, у разі пред'явлення віндикаційного позову належним відповідачем є володільць майна (п. 7.17 постанови).

Враховуючи що прокурор звернувся до суду зі способом захисту прав, який не призведе до поновлення прав держави, суди попередніх інстанцій відмовили у задоволенні позову, що відповідає сформованій практиці ВС про те, що обрання позивачем неналежного чи неефективного способу захисту своїх прав є самостійною підставою для відмови в позові.

Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 293 ГПК України суд касаційної інстанції відмовляє у відкритті касаційного провадження у справі, якщо ВС уже викладав у своїй постанові висновок щодо питання застосування норми права у подібних правовідносинах, порушеного в касаційній скарзі на судове рішення, зазначене у п. 1, 4 ч.1 ст. 287 цього Кодексу, і суд апеляційної інстанції переглянув судові рішення відповідно до такого висновку (крім випадку наявності постанови ВС про відступлення від такого висновку або коли ВС вважатиме за необхідне відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах).

З огляду на те що суд апеляційної інстанції переглянув судові рішення у цій справі відповідно до висновків ВС щодо застосування норм права у подібних правовідносинах, викладених у раніше прийнятих постановах, і ВС не вважає за необхідне відступати від таких висновків, Суд відмовляє у відкритті

касаційного провадження за касаційною скаргою згідно з п. 5 ч. 1 ст. 293 ГПК України.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності КГС ВС від 27.01.2025 у справі № 911/1070/22 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124717370>.

У справі № 908/2463/23 позивач звернувся до суду з позовом до ГУ Держгеокадастру, у якому просив визнати протиправними дії відповідача з: надання дозволів громадянам на розробку технічної документації на земельні ділянки, зайняті та якими користується позивач згідно з державним актом на землю; затвердження технічної документації із землеустрою та передачі земельних ділянок у власність громадян, зайнятих та якими користується позивач згідно з державним актом на землю, а також визнати незаконними та скасувати накази відповідача «Про надання дозволу на розробку технічної документації щодо встановлення меж земельних ділянок» від 29.10.2020 № 8-8556/15-20-СГ та «Про затвердження документації із землеустрою та надання земельної ділянки у власність», визнати недійсними та скасувати державну реєстрацію права власності на земельні ділянки.

Позивач мотивував позов тим, що спірні земельні ділянки перебувають у його постійному користуванні, тоді як відповідач при наданні дозволу на розробку технічної документації щодо визначення меж земельних ділянок та затвердженні технічної документації і приватизації земельних ділянок на користь третіх осіб діяв не у спосіб, передбачений ЗК України, оскільки не вилучив земельних ділянок у позивача в порядку, передбаченому ч. 5 ст. 116 ЗК України, та ухвалив рішення без дотримання вимоги щодо наявності клопотання позивача для реалізації права на безоплатну передачу у власність земельних ділянок виключно членам товариства.

ГС рішенням позов задовольнив повністю.

Рішення мотивоване тими обставинами, що позивач здійснює свою діяльність на земельних ділянках, наданих йому у постійне користування для ведення індивідуального садівництва на території сільської ради рішенням виконкому обласної ради народних депутатів від 11.08.1987 № 285 (в розмірі 4 га), рішенням виконкому районної ради народних депутатів від 12.11.1987 № 289 (в розмірі 5 га), рішенням сільської ради народних депутатів від 10.03.1992 № 18 (в розмірі 5 га). У матеріалах справи відсутні докази, що земельні ділянки загальною площею 14,0 га, передані позивачу, вилучені чи скасовані рішенням виконкому та акти на право користування землею. Заяви, які подавалися третіми особами відповідачу, про надання дозволу на розроблення проєкту землеустрою щодо відведення земельної ділянки не відповідають приписам ст. 123 ЗК України, зокрема не містять доказів надання графічних матеріалів, на яких зазначено бажане місце розташування та розмір земельної ділянки, письмової згоди землекористувача, засвідченої нотаріально (у разі вилучення земельної ділянки).

АГС оскарженою постановою вказане рішення суду скасував та ухвалив нове, яким у задоволенні позову відмовив повністю.

Свій висновок апеляційний суд мотивував тим, що позивач обрав неефективний спосіб для захисту порушеного права, у зв'язку з чим суд першої інстанції дійшов помилкового висновку про наявність підстав для задоволення позову. Водночас апеляційний суд вказав, що відповідач є неналежним відповідачем, фактично позивач заявив вимоги про позбавлення третіх осіб права власності на земельні ділянки, однак у цій справі такі особи не були залучені до участі у справі як відповідачі.

До ВС через електронні засоби зв'язку «Електронний суд» позивач подав касаційну скаргу на вказану постанову суду, у якій просить її скасувати і залишити в силі рішення суду першої інстанції.

Підставою касаційного оскарження заявник зазначає неврахування висновку щодо застосування норми права, викладеного у постановках ВС (п. 1 ч. 2 другої ст. 287 ГПК України).

Вивчивши доводи, викладені у касаційній скарзі, та дослідивши зміст оскаржуваного судового рішення, колегія суддів вважає, що у відкритті касаційного провадження у справі слід відмовити з таких підстав.

За висновками, викладеними у постановках ВП ВС від 07.11.2018 у справі № 488/5027/14-ц (пункти 99, 100), від 14.11.2018 у справі № 183/1617/16 (пункти 86, 94, 147), від 05.12.2018 у справі № 522/2202/15-ц (пункти 73-76), від 21.08.2019 у справі № 911/3681/17 (пункти 38-39), від 22.01.2020 у справі № 910/1809/18 (пункт 34), від 11.02.2020 у справі № 922/614/19 (пункт 50), від 30.06.2020 у справі № 19/028-10/13 (пункт 10.29), від 23.11.2021 у справі № 359/3373/16-ц (пункти 148-151, 153, 154, 167, 168), змістом ст. 15, 16 ЦК України – кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права у разі його порушення, невизнання або оспорювання та інтересу, який не суперечить загальним засадам цивільного законодавства. Ст. 4 ГПК України передбачає, що право на звернення до господарського суду в установленому цим Кодексом порядку гарантується. Ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи у господарському суді, до юрисдикції якого вона віднесена законом. Позивач з дотриманням правил ст. 387 і 388 ЦК України може витребувати належне йому майно від особи, яка є останнім його набувачем, незалежно від того, скільки разів це майно було відчужене до того, як воно потрапило у володіння кінцевого набувача. Для такого витребування не потрібно заявляти вимоги про визнання незаконними та недійсними рішень органів державної влади чи місцевого самоврядування, рішень, записів про державну реєстрацію права власності на нерухоме майно за незаконним володільцем, самої державної реєстрації цього права, договорів, інших правочинів щодо спірного майна, у тому числі документів (свідоцтв, державних актів тощо), що посвідчують відповідне право. Такі вимоги є неналежними, зокрема неефективними, способами захисту права власника. Їхнє задоволення не

відновить позивачу володіння його майном. Тому не допускається відмова у віндикаційному позові, наприклад, з тих мотивів, що рішення органу влади, певний документ, рішення, відомості чи запис про державну реєстрацію права власності на нерухоме майно не визнані незаконними або що позивач їх не оскаржив.

Отже, власник, майно якого вибуло з його законного володіння, може захистити своє майнове право шляхом пред'явлення віндикаційного позову (про витребування майна із чужого незаконного володіння чи від добросовісного набувача (ст. 387, 388 ЦК України) без оспорювання правочину (правочинів) щодо спірного майна та скасування рішення (рішень) про державну реєстрацію права власності на належне йому майно за іншою (іншими) особою (особами). Подібна правова позиція викладена у п. 143–151 постанови ВП ВС від 27.11.2024 у справі № 204/8017/17, яка враховується судом в силу частини четвертої ст. 236 ГПК України у розгляді цієї справи.

Обрання позивачем неналежного способу захисту своїх прав є самостійною підставою для відмови в позові, подібний правовий висновок викладено у постановах ВП ВС від 19.01.2021 у справі № 916/1415/19 (п. 6.21), від 02.02.2021 у справі № 925/642/19 (п. 52), від 05.10.2022 у справі № 922/1830/19 (п. 8.2).

Також неефективним способом захисту прав особи є й позовна вимога про визнання недійсним рішення (наказу) органу державної влади, яке виконано на час звернення з позовом до суду, оскільки таке рішення вичерпало свою дію виконанням. Подібний висновок також викладений у постановах ВП ВС від 12.09.2023 у справі № 910/8413/21, від 28.09.2022 у справі № 483/448/20, від 05.07.2023 у справі № 912/2797/21 та постановах ВС від 27.08.2024 у справі № 924/128/21, від 20.04.2021 у справі № 922/1030/20.

Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 293 ГПК України суд касаційної інстанції відмовляє у відкритті касаційного провадження у справі, якщо ВС уже викладав у своїй постанові висновок щодо питання застосування норми права у подібних правовідносинах, порушеного в касаційній скарзі на судові рішення, зазначене у п. 1, 4 ч. 1 ст. 287 цього Кодексу, і суд апеляційної інстанції переглянув судові рішення відповідно до такого висновку (крім випадку наявності постанови ВС про відступлення від такого висновку або коли ВС вважатиме за необхідне відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах).

На підставі викладеного ВС дійшов висновку про наявність передбачених п. 5 ч. 1 ст. 293 ГПК України підстав для відмови у відкритті касаційного провадження, оскільки ВС уже викладав у своїх постановах висновок щодо питання застосування норми права у подібних правовідносинах, порушеного в касаційній скарзі, і суд апеляційної інстанції переглянув судові рішення відповідно до таких висновків.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності КГС ВС від 03.02.2025 у справі № 908/2463/23
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/124897597>.

ГС рішенням від 10.09.2024 у справі № 903/537/24 у позові відмовив. Предметом спору у цій справі є вимоги міської ради як власника земельної ділянки **про зобов'язання відповідача, який є орендарем цілісного майнового комплексу комунального підприємства, знести самочинно побудований торговий павільйон на цій земельній ділянці, на який відповідач зареєстрував право власності**. Суд на підставі встановлених обставин справи дійшов висновку, що торговий павільйон є самочинним будівництвом, а тому позовні вимоги мають підстави та обґрунтовані, однак застосував заявлену відповідачем позовну давність та відмовив у позові на цій підставі. АГС постановою від 20.11.2024 рішення суду скасував, а позов задовольнив.

Відповідач звернувся з касаційною скаргою, в якій просить зазначену постанову скасувати, а рішення суду залишити в силі, посиляючись на відсутність висновку ВС щодо застосування позовної давності до подібних правовідносин.

За встановленим судами попередніх інстанцій обставинами цієї справи спірний торговий павільйон є нерухомим майном та побудований на земельній ділянці, яка не була відведена для цього.

ВП ВС послідовно дотримується позиції, що у випадках, коли на певний об'єкт нерухомого майна за жодних умов не може виникнути право приватної власності, державна реєстрація цього права не змінює володільця відповідного об'єкта, а тому порушення права власності держави чи відповідної територіальної громади слід розглядати як таке, що не пов'язане з позбавленням власника володіння. Належним способом захисту прав власника у цих випадках є негаторний позов (п. 230 постанови від 12.09.2023 у справі № 910/8413/21).

Відповідно до висновків ВП ВС, викладених, зокрема, у п. 72 постанови від 23.11.2021 у справі № 359/3373/16-ц та п. 100 постанови від 18.01.2023 у справі № 488/2807/17, відсутність або наявність в особи володіння нерухомим майном визначається з урахуванням принципу реєстраційного підтвердження володіння; особа, до якої перейшло право власності на об'єкт нерухомості, набуває щодо нього всі правоможності власника, включаючи право володіння.

Крім цього, ВП ВС виснувала, що реєстрація права власності на самочинне будівництво за особою, що його здійснила, не змінює правового режиму такого будівництва як самочинного, а положення ст. 376 ЦКУ виключають можливість існування інших способів легітимізації самочинного будівництва та набуття права власності на таке нерухоме майно, ніж ті що встановлені цією статтею (постанова від 15.11.2023 у справі № 916/1174/22).

Як зазначала ВП ВС, до позовів про усунення перешкод у здійсненні права користування та розпорядження майном позовна давність не застосовується,

оскільки негативний позов може бути пред'явлений позивачем доти, доки існує відповідне правопорушення (п. 89 постанови від 18.09.2024 у справі № 914/1785/22).

З огляду на те що суд апеляційної інстанції переглянув судові рішення у цій справі відповідно до висновків ВС щодо застосування норм права у подібних правовідносинах, викладених в раніше ухвалених постановах, і ВС не вважає за необхідне відступати від таких висновків, КГС ВС відмовив у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою згідно з п. 5 ч. 1 ст. 293 ГПК України.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності КГС ВС від 27.01.2025 у справі № 903/537/24

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125391773>.

У касаційному порядку оскаржено постанову АГС у справі № 904/1819/24 від 24.03.2025, якою залишене без змін рішення від 16.07.2024 МГС щодо часткового задоволення клопотання відповідача **про зменшення штрафних санкцій**; позов задоволено частково; стягнуто з відповідача на користь позивача 11 743 143, 43 грн основного боргу, 1 455 828, 05 грн пені, 408 117, 07 грн – 3 % річних, 584 903, 10 грн – інфляційні втрати та судовий збір у розмірі 187 773,84 грн; в іншій частині позову відмовлено.

Суд апеляційної інстанції погодився з МГС, що відповідне зменшення пені є адекватною мірою відповідальності за неналежне виконання відповідачем зобов'язань і проявом балансу між інтересами кредитора і боржника, що узгоджується з нормами закону, які регулюють можливість такого зменшення, а також є засобом недопущення використання пені як інструмента отримання безпідставних доходів, а не як способу стимулювання боржника до належного виконання зобов'язань.

У касаційній скарзі скаржник (відповідач) зазначає, що суди неправильно застосували ст. 233 ГК та статті 549-552, 599, 625 ЦК і не врахували висновків, викладених у постанові ВС від 04.05.2018 у справі № 908/1453/14, та не взяли до уваги майнового стану позивача, зокрема, податкового боргу, що призвело до безпідставного надання переваги правам відповідача перед правами позивача у цій справі. Скаржник також посиляється на висновок, викладений у постанові ВС від 12.06.2018 у справі № 922/1010/16.

КГС ВС відхилив доводи, викладені у касаційній скарзі, що суди не врахували майнового стану позивача, оскільки вони не стосуються неправильного застосування судами норм матеріального права, а фактично є незгодою з висновками судів, які зроблені у справі, що переглядається, відповідно до встановлених конкретних обставин справи, що формують зміст спірних правовідносин. Водночас відповідно до статті 300 ГПК України вирішення цих питань не є компетенцією суду касаційної інстанції.

Суд касаційної інстанції також не погоджується із твердженнями скаржника про неврахування судами попередніх інстанцій висновків, викладених

у постанові ВС від 04.05.2018 у справі № 908/1453/14 та від 12.06.2018 у справі № 922/1010/16.

КГС ВС зазначив, що ВП ВС у постанові від 18.03.2020 у справі № 902/417/18 наголосила, що для того щоб неустойка не набула ознак каральної санкції, діє правило ч. 3 ст. 551 ЦК про те, що суд має право зменшити розмір неустойки, якщо він є завеликим порівняно зі збитками, які розумно можна було б передбачити. Застосоване у ст. 551 ЦК та ст. 233 ГК словосполучення «суд має право» та «може бути зменшений за рішенням суду» свідчить про те, що саме суди першої та апеляційної інстанцій користуються певною можливістю розсуду щодо зменшення розміру штрафних санкцій (неустойки), оцінюючи розмір збитків та інші обставини, які мають істотне значення (постанови ВС від 10.11.2022 у справі № 910/15705/21, від 01.02.2023 у справі № 914/3203/21, від 22.05.2024 у справі № 911/95/20, від 18.12.2024 у справі № 921/320/24, від 08.01.2025 у справі № 921/299/24, від 19.02.2025 у справі № 903/665/24).

Отже, питання щодо зменшення розміру штрафних санкцій суд вирішує відповідно до ст. 86, 210 ГПК України за наслідками аналізу, оцінки та дослідження конкретних обставин справи з огляду на фактично-доказову базу, встановлені судом фактичні обставини, що формують зміст правовідносин, умови конкретних правовідносин, наявність / відсутність наданих сторонами доказів, тобто у сукупності з'ясованих ним обставин, що свідчать про наявність / відсутність підстав для вчинення такої дії. Подібна за змістом правова позиція викладена у постановках ВС, зокрема у постановках від 05.09.2023 у справі № 907/583/22, від 28.11.2023 у справі № 916/1504/22, від 03.12.2024 у справі № 904/872/24, від 03.12.2024 у справі № 909/321/24 тощо.

КГС ВС зазначає, що ОП КГС у постанові від 19.01.2024 у справі № 911/2269/22 вказала, що в питаннях підстав для зменшення розміру неустойки правовідносини у кожному спорі про її стягнення є відмінними, оскільки кожного разу суд, застосовуючи дискрецію для вирішення цього питання, виходить з конкретних обставин, якими обумовлене зменшення штрафних санкцій, які водночас мають узгоджуватися з положеннями ст. 233 ГК і ч. 3 ст. 551 ЦК, а також досліджуватися й оцінюватися судом у порядку ст. 86, 210, 237 ГПК України. Індивідуальний характер підстав, якими у конкретних правовідносинах обумовлюється зменшення судом розміру неустойки (що підлягає стягненню за порушення зобов'язання), а також дискреційний характер визначення судом розміру, до якого суд її зменшує, зумовлюють висновок про відсутність універсального максимального і мінімального розміру неустойки, на який її може бути зменшено, що водночас вимагає, щоб цей розмір відповідав принципам верховенства права. Отже, висновки ВС щодо застосування ст. 551 ЦК та ст. 233 ГК є усталеними та загальними (універсальними) для правовідносин про стягнення неустойки, однак результат їх застосування може бути різним (наявність або відсутність підстав для зменшення неустойки) у залежності від

тих фактичних обставин, які будуть встановлені судом у кожній конкретній справі.

Згідно з п. 5 ч.1 ст. 293 ГПК України суд касаційної інстанції відмовляє у відкритті касаційного провадження у справі, якщо ВС уже викладав у своїй постанові висновок щодо питання застосування норми права у подібних правовідносинах, порушеного в касаційній скарзі на судові рішення.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 23.04.2025 у справі № 904/1819/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126833879>.

2.5. Застосування ч. 2 ст. 293 ГПК України

Відповідно до положень ч. 2 ст. 293 ГПК України у разі оскарження ухвали (крім ухвали, якою закінчено розгляд справи) суд може визнати касаційну скаргу необґрунтованою та відмовити у відкритті касаційного провадження, якщо правильне застосування норми права є очевидним і не викликає розумних сумнівів щодо її застосування чи тлумачення.

Так, в мотивувальних частинах судових рішень, якими Суд відмовив у відкритті касаційного провадження, зазначено, що правильне застосування норми права є очевидним і не викликає розумних сумнівів щодо її застосування чи тлумачення.

КГС ВС проаналізував оскаржувані судові рішення щодо правомірності їх постановлення апеляційними судами.

Зокрема, ГС ухвалою від 09.05.2024 у справі № 909/325/24, залишеною без змін постановою АГС від 08.07.2024, зустрічну позовну заяву повернув заявнику на підставі ч. 6 ст. 180 ГПК України.

Оскаржувані у касаційному порядку судові рішення мотивовані тим, що відзив та зустрічний позов подано з порушенням строку, встановленого для вчинення такої процесуальної дії, тоді як жодних обґрунтувань щодо визнання поважності пропуску процесуального строку відзив на позов та зустрічна позовна заява не містять.

ВС виходить з того, що за приписами ст. 129 Конституції однією з основних засад судочинства є забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках – касаційне оскарження судового рішення.

Аналогічні положення закріплено і в ч.1 ст. 17 ГПК України, за якими учасники справи, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, інтереси та (або) обов'язки мають право на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках – касаційне оскарження судового рішення.

За приписами п. 3 ч. 2 ст. 46 ГПК України відповідач має право подати зустрічний позов у строки, встановлені цим Кодексом.

Строки, в межах яких вчиняються процесуальні дії, встановлюються законом, а якщо такі строки законом не визначені – встановлюються судом (ст. 113 ГПК України).

Відповідно до ч. 1 ст. 180 ГПК України відповідач має право пред'явити зустрічний позов у строк для подання відзиву.

За приписами ч. 6 цієї ж статті зустрічна позовна заява, подана з порушенням вимог ч. 1 та 2 цієї статті, ухвалою суду повертається заявнику.

У частині 8 ст. 165 ГПК України передбачено, що відзив подається в строк, встановлений судом, який не може бути меншим п'ятнадцяти днів з дня вручення ухвали про відкриття провадження у справі. Суд має встановити такий строк подання відзиву, який дозволить відповідачу підготувати його та відповідні докази, а іншим учасникам справи – отримати відзив не пізніше першого підготовчого засідання у справі.

Отже, право на подання зустрічного позову відповідач може реалізувати виключно у строк, встановлений судом для подання відзиву на позов, а процесуальним наслідком пропуску такого строку є втрата права на вчинення стороною відповідної процесуальної дії.

У цьому випадку в системному зв'язку з наведеними приписами застосуванню підлягають також норми ст. 118 ГПК України, за якими **право на вчинення процесуальних дій втрачається із закінченням встановленого законом або призначеного судом строку.**

Заяви, скарги і документи, подані після закінчення процесуальних строків, залишаються без розгляду, крім випадків, передбачених ГПК України.

Отже, у разі подання зустрічного позову поза межами строку, встановленого судом для подання відзиву, суд повертає заяву заявнику.

ВС виходить з правової позиції, викладеної у постанові ВП ВС від 19.02.2020 у справі № 755/9215/15-ц: « 40. Із запровадженням з 15 грудня 2017 року змін до ЦПК законодавцем принципово по-новому визначено роль суду у позовному провадженні, а саме: як арбітра, що надає оцінку тим доказам та доводам, що наводяться сторонами у справі, та не може діяти на користь будь-якої із сторін, що не відповідатиме основним принципам цивільного судочинства.

Вказаний висновок щодо зміни ролі суду, де суд у позовному провадженні є арбітром, який надає оцінку доказам і доводам, наданим сторонами з огляду на завдання та основні засади господарського судочинства та приписи ГПК України щодо змін, є релевантними до цієї справи.

Суд зазначає, що право на доступ до суду, гарантоване п. 1 ст. 6 Конвенції, не є абсолютним і може підлягати обмеженню; такі обмеження допускаються з огляду на те, що за своїм характером право доступу потребує регулювання з боку держави. Суд повинен переконатися, що застосовані обмеження не звужують чи не зменшують залишені особі можливості доступу до суду в такий спосіб або до такої міри, що це вже спотворює саму суть цього права (рішення

у справі «Принц Ліхтенштейну Ганс-Адам II проти Німеччини» (*Prince Hans-Adam II of Liechtenstein v. Germany*, № 42527/98, 12 липня 2001 року).

Відповідно до прецедентної практики ЄСПЛ, яка є джерелом права (ст. 17 ЗУ «Про виконання рішень та застосування практики ЄСПЛ»), умови прийнятності касаційної скарги, відповідно до норм законодавства, можуть бути більш суворими ніж для звичайної заяви. Зважаючи на особливий статус суду касаційної інстанції, процесуальні процедури у суді можуть бути більш формальними, особливо, якщо провадження здійснюється судом після їх розгляду судом першої, а потім судом апеляційної інстанції (рішення у справах «Леваж Престасіон Сервіс проти Франції» (*Levages Prestations Services v. France*, № 21920/93, 23 жовтня 1996 року, Збірник рішень та ухвал 1996-V); «Бруалья Гомес де ла Торре проти Іспанії» (*Brualla Gomez de la Torre v. Spain*, 19 грудня 1997 року, Збірник рішень та ухвал 1997-VIII).

Відповідно до ч. 2 ст. 293 ГПК України у разі оскарження ухвали (крім ухвали, якою закінчено розгляд справи) суд може визнати касаційну скаргу необґрунтованою та відмовити у відкритті касаційного провадження, якщо правильне застосування норми права є очевидним і не викликає розумних сумнівів щодо її застосування чи тлумачення.

КГС ВС визнав касаційну скаргу необґрунтованою та відмовив у відкритті касаційного провадження.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством КГС ВС від 16.09.2024 у справі № 909/325/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121620939>.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 20.01.2025 у справі № 904/2246/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124518013>.

У справі № 37/504 заявник (позивач) звернувся з касаційною скаргою на ухвалу АГС, якою суд повернув апеляційну скаргу цього ж заявника на ухвалу ГС про **зупинення провадження у справі**.

ГС ухвалою від 11.09.2024 зупинив провадження у справі №37/504 за заявою позивача у справі про покладення на ВДВС судових витрат на професійну правничу допомогу до закінчення перегляду ВП ВС справи № 921/357/20, а також зобов'язав учасників справи повідомити суд про усунення обставин, що зумовили зупинення провадження у справі.

АГС апеляційну скаргу залишив без руху, запропонувавши скаржнику сплатити судовий збір у встановленому відповідним законодавством розмірі та надати суду докази сплати у десятиденний строк, але у встановлений строк недоліки не були виправлені.

Дослідивши матеріали касаційної скарги, ВС дійшов висновку про відмову у відкритті касаційного провадження з таких підстав.

Відповідно до ч.1 ст. 3 Закону «Про судовий збір» судовий збір справляється, зокрема, за подання до суду апеляційної і касаційної скарги на судові рішення.

Судовий збір справляється у відповідному розмірі від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня календарного року, в якому відповідна заява або скарга подається до суду, – у відсотковому співвідношенні до ціни позову та у фіксованому розмірі (ч. 1 ст. 4 Закону «Про судовий збір»).

Ставки судового збору встановлюються у таких розмірах: за подання до суду апеляційної і касаційної скарги на ухвалу суду, заяви про приєднання до апеляційної чи касаційної скарги на ухвалу суду – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (пп.7 п. 2 ч. 2 ст.4 Закону «Про судовий збір»).

Суд зазначив, що в силу ст. 3 Закону «Про судовий збір» та усталеної практики ВС судовий збір не справляється за подання апеляційної та касаційної скарги на судові рішення в частині розподілу судових витрат, винесення додаткового судового рішення.

Втім ухвала ГС від 11.09.2024 стосується зупинення провадження у справі № 37/504 про покладення на ВДВС судових витрат на професійну правничу допомогу та КГС ВС не вбачає підстав для звільнення від сплати судового збору за оскарження ухвали про зупинення провадження у справі, на чому правильно наголосив суд апеляційної інстанції.

Правильне застосування АГС норм ГПК України під час постановлення ухвали від 04.11.2024 про повернення апеляційної скарги є очевидним і не викликає розумних сумнівів щодо застосування чи тлумачення цих норм.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 14.11.2024 у справі № 37/504 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123033237>.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 07.04.2025 у справі №910/14489/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126429795>.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 25.12.2024 у справі № 910/21974/21 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124069522>.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності КГС ВС від 24.02.2025 у справі № 914/2191/18 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125356085>.

У касаційному порядку оскаржено ухвалу АГС від 22.04.2025, якою суд у задоволенні заяви позивача **про ухвалення додаткового рішення у справі № 910/11487/24 відмовив.**

ВС зазначив, що в апеляційному порядку переглядалася ухвала МГС, якою суд призначив судову експертизу та зупинив провадження у справі на час проведення експертизи. АГС постановою від 18.02.2025 апеляційну скаргу скажника (позивача) залишив без задоволення, ухвалу МГС від 28.11.2024 у справі № 910/11487/24 залишив без змін. Звертаючись з клопотанням про

ухвалення додаткового рішення у справі, позивач просить ухвалити додаткове рішення стосовно позовної вимоги, з приводу якої він подав докази і давав пояснення щодо порушення строків надання зауважень з боку відповідача відповідно до п. 4.4 договору та розгляду справи стосовно якості наданих послуг в іншій справі № 910/14991/24.

КГС ВС зауважив, що суд апеляційної інстанції **переглядав судове рішення, ухвалене з процесуальних питань, а не по суті заявлених позовних вимог, а тому суд апеляційної інстанції не наділений нормами ГПК України при перегляді процесуальної ухвали суду досліджувати та вирішувати заявлені позовні вимоги по суті спору.** Це повноваження суду першої інстанції, проте у справі № 910/11487/24 суд першої інстанції відповідного судового рішення, яким розглянув би по суті заявлені позовні вимоги, не ухвалював.

КГС ВС визнав, що доводи скаржника, викладені у касаційній скарзі, не спростовують висновків суду апеляційної інстанції та не викликають сумнівів щодо правомірності застосування норм права під час постановлення оскаржуваної ухвали, оскільки додатковим судовим рішенням (додатковою постановою, ухвалою чи рішенням) за своєю природою є рішення, яким усуваються недоліки основного судового рішення, пов'язанні з його повнотою та невизначеністю висновків суду щодо заявлених вимог у справі.

КГС ВС зазначив, що заявник не довів, а суд апеляційної інстанції не встановив наявності підстав, з якими закон пов'язує можливість ухвалити додаткове судове рішення, отже, суд апеляційної інстанції дійшов правильного висновку про відмову у задоволенні поданої скаржником заяви про ухвалення додаткового судового рішення у справі № 910/11487/24.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 07.05.2025 у справі № 910/11487/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127159691>.

3. Аналіз ухвал КГС ВС щодо зловживання процесуальними правами

Відповідно до ч. 1 та 2 ст. 43 ГПК України учасники судового процесу та їх представники повинні добросовісно користуватися процесуальними правами; зловживання процесуальними правами не допускається.

Залежно від конкретних обставин суд може визнати зловживанням процесуальними правами дії, що суперечать завданню господарського судочинства, подання скарги на судові рішення, яке не підлягає оскарженню, не є чинним або дія якого закінчилася (вичерпана), подання клопотання (заяви) для вирішення питання, яке вже вирішено судом, за відсутності інших підстав або нових обставин, заявлення завідомо безпідставного відводу або вчинення інших аналогічних дій, спрямованих на безпідставне затягування чи перешкоджання розгляду справи чи виконання судового рішення.

Процесуальні права надані законом тим особам, які беруть участь у процесі, для сприяння суду при розгляді справ, для сприяння їх правильному вирішенню,

і кожного разу, коли сторона у справі вчиняє будь-яку процесуальну дію не із цією метою, а задля досягнення якихось сторонніх цілей (для введення суду в оману, затягування розгляду, створення перешкод опоненту), вона виходить за межі дійсного змісту свого права, тобто зловживає ним.

Під зловживанням процесуальними правами слід розуміти особливу форму господарського процесуального правопорушення, тобто умисні, недобросовісні дії учасників господарського процесу, що супроводжуються порушенням умов здійснення суб'єктивних процесуальних прав учасників судового процесу та їх представників і перешкоджанням діяльності суду зі справедливого та своєчасного розгляду і вирішення господарської справи, що також впливає на права інших учасників судового процесу стосовно безперешкодного і своєчасного вирішення спору. Правова конструкція «зловживання правом» передбачає насамперед активні дії учасників судового процесу та їх представників, що проявляються у здійсненні процесуальних дій або поданні процесуальних документів.

У частині 3 ст. 43 ГПК України визначено: якщо подання скарги, заяви, клопотання визнається зловживанням процесуальними правами, суд з урахуванням обставин справи має право залишити без розгляду або повернути скаргу, заяву, клопотання.

КГС ВС визнав зловживання процесуальними правами та залишив процесуальне звернення без розгляду.

Наприклад, у справі № 905/20/23 ОП КГС ВС визнала, що при поданні заяви про роз'яснення судового рішення скаргник фактично зловживає своїми процесуальними правами.

ВС зазначив, що в ч. 1, 2 ст. 2 ГПК України визначено, що завданням господарського судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності, та розгляд інших справ, віднесених до юрисдикції господарського суду, з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, держави. Суд та учасники судового процесу зобов'язані керуватися завданням господарського судочинства, яке превалює над будь-якими іншими міркуваннями в судовому процесі.

Відповідно до ч. 1 ст. 4 ГПК України право на звернення до господарського суду в установленому цим Кодексом порядку гарантується. Ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи у господарському суді, до юрисдикції якого вона віднесена законом. Тобто кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань у судовому порядку.

Проте слід враховувати, що право подання позову, заяв (клопотань), скарг, як і вчинення інших процесуальних дій у справі, має межі, оскільки суб'єктивне

право – це міра свободи, можливої поведінки правомочної особи в правовідносинах.

Господарське процесуальне законодавство містить застереження щодо заборони учасникам судового процесу зловживати наданими їм процесуальними правами.

У частині 1 ст. 43 ГПК України визначено, що учасники судового процесу та їх представники повинні добросовісно користуватися процесуальними правами.

Принцип добросовісності – це загальноправовий принцип, який передбачає необхідність сумлінної та чесної поведінки суб'єктів при виконанні своїх юридичних обов'язків і здійсненні своїх суб'єктивних прав. Добросовісність при реалізації прав і повноважень включає в себе неприпустимість зловживання правом, яка з огляду на конституційні положення означає, що здійснення прав та свобод людини не повинно порушувати прав та свобод інших осіб.

Під добросовісністю у процесуальних правовідносинах необхідно розуміти таку реалізацію прав і виконання обов'язків, що передбачають користування правами за призначенням, здійснення обов'язків в межах, визначених законом, недопустимість посягання на права інших учасників процесу, заборону зловживати наданими правами.

Обов'язок добросовісного користування процесуальними правами передбачає їх використання не на шкоду іншим учасникам справи, а також не всупереч завданням господарського судочинства.

Зловживання правом – це свого роду спотворення права. У цьому випадку особа надає своїм діям повну видимість юридичної правильності, використовуючи насправді свої права в цілях, які є протилежними тим, що переслідує позитивне право (постанова ВС від 08.05.2018 у справі № 910/1873/17).

Відповідно до ч. 2 ст. 43 ГПК України залежно від конкретних обставин суд може визнати зловживанням процесуальними правами дії, що суперечать завданню господарського судочинства, зокрема:

1) подання скарги на судові рішення, яке не підлягає оскарженню, не є чинним або дія якого закінчилася (вичерпана), подання клопотання (заяви) для вирішення питання, яке вже вирішено судом, за відсутності інших підстав або нових обставин, заявлення завідомо безпідставного відводу або вчинення інших аналогічних дій, спрямованих на безпідставне затягування чи перешкоджання розгляду справи чи виконання судового рішення;

2) подання декількох позовів до одного й того самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з тих самих підстав або подання декількох позовів з аналогічним предметом і з аналогічних підстав, або вчинення інших дій, метою яких є маніпуляція автоматизованим розподілом справ між суддями;

3) подання завідомо безпідставного позову, позову за відсутності предмета спору або у спорі, який має очевидно штучний характер;

4) необґрунтоване або штучне об'єднання позовних вимог з метою зміни підсудності справи, або завідомо безпідставне залучення особи як відповідача (співвідповідача) з тією самою метою;

5) укладення мирової угоди, спрямованої на шкоду правам третіх осіб, умисне неповідомлення про осіб, які мають бути залучені до участі у справі.

Крім цього, перелік дій, що можуть бути визнані за ст. 43 ГПК України зловживанням процесуальним правам, не є вичерпним, отже, суд може визнати зловживанням процесуальними правами також інші дії, які мають відповідну спрямованість.

Чинний ГПК України не містить норм, які б встановлювали критерії визначення необґрунтованості дій сторони у справі щодо подання скарги, заяви, клопотання як зловживання, однак, очевидно, що під такими діями можна розуміти таку реалізацію стороною своїх процесуальних прав, внаслідок якої виникають підстави для залишення без розгляду або повернення скарги, заяви, клопотання.

Зловживання – це особливий різновид процесуального порушення, що полягає у зловживанні процесуальними правами, за якого відбувається порушення умов реалізації суб'єктивних процесуальних прав, і визначається як поведінка, що перевищує (або порушує) межі здійснення суб'єктивних прав.

Проявом наведеного може бути протиправне, недобросовісне та неналежне використання учасником справи (його представником) належних йому процесуальних прав, що виражається у винних процесуальних діях (бездіяльності), які ззовні відповідають вимогам процесуальних норм, але здійснюються з корисливим мотивом, що спричиняє шкоду інтересам правосуддя та/або інтересам учасників справи, чи недобросовісна поведінка в інших формах.

Отже, особливість зловживання правом полягає в тому, що особа використовує ззовні законні способи задоволення своїх потреб, тобто обґрунтовує правомірність здійснення свого суб'єктивного права для досягнення та реалізації «нібито законних цілей», однак насправді особа переслідує приховані цілі, які не відповідають змісту, призначенню права та суперечать принципам права.

Суд звертає увагу, що правовідносини суду з кожним учасником процесу підпорядковані досягненню головної мети – винесенню законного та обґрунтованого рішення, а також створенню особам, що беруть участь у справі, процесуальних умов для забезпечення захисту їх прав, а також прав та інтересів інших осіб.

Відповідно до ч. 1 ст. 245 ГПК України за заявою учасників справи, державного виконавця, приватного виконавця суд роз'яснює судові рішення, яке набрало законної сили, не змінюючи змісту судового рішення.

Згідно з ч. 2 ст. 245 ГПК України подання заяви про роз'яснення судового рішення допускається, якщо судові рішення ще не виконане або не закінчився строк, протягом якого рішення може бути пред'явлене до примусового виконання,

Подібна за змістом правова позиція є сталою та неодноразово викладалася, зокрема, ВП ВС в ухвалах від 09.07.2018 у справі №911/2050/16, від 10.07.2018 у справі № 461/1930/16-ц, від 03.09.2018 у справі № 638/11634/17, від 18.06.2019 у справі № 903/922/17, від 06.10.2020 у справі № 233/3676/19, а також КГС ВС у постановах від 19.06.2023 у справі № 925/632/19 та від 06.07.2022 у справі № 904/766/21.

ОП КГС ВС звертає увагу, що у цій справі рішення суду (постанова) не належить до тих, які підлягають примусовому виконанню, оскільки спір по суті не вирішено, а справу передано на новий розгляд до суду першої інстанції, що відповідає правовій позиції ВП ВС щодо порядку роз'яснення судового рішення.

Водночас заявник (адвокат), подаючи заяву про роз'яснення судового рішення, не надав Суду документів, що підтверджують сплату судового збору у встановленому порядку та розмірі, або документів, що підтверджують підстави звільнення від сплати судового збору відповідно до закону, тому, відповідно, така заява оформлена / подана з порушенням вимог, встановлених ГПК України.

ОП КГС ВС зазначає, що сам собою факт несплати судового збору не може свідчити про зловживання процесуальним правом, однак у цьому випадку та за сукупністю наведених обставин подання безпідставної заяви про роз'яснення судового рішення, яке не потребує примусового виконання, у поєднанні з несплатою судового збору є проявом зловживання процесуальними правами, оскільки:

1) таке подання безпідставно затримує передачу справи на новий розгляд і її розгляд в суді першої та апеляційної інстанцій;

2) порушує принцип розумності та добросовісності у процесуальній поведінці.

Також ОП КГС ВС звертає увагу, що адвокат як особа, що здійснює професійну юридичну діяльність відповідно до ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», зобов'язаний знати процесуальні норми та вимоги законодавства, у тому числі щодо об'єктів справляння судового збору та розміру ставок судового збору. Недотримання цього обов'язку є порушенням процесуального законодавства.

Відповідно до ч. 5 ст. 43 ГПК України, якщо подання скарги, заяви, клопотання визнається зловживанням процесуальними правами, суд з урахуванням обставин справи має право залишити без розгляду або повернути скаргу, заяву, клопотання.

Ухвала суддів ОП КГС ВС від 20.12.2024 у справі № 905/20/23
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123928334>

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності КГС ВС від 15.03.2024 у справі № 910/1052/23

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/117718100>

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством КГС ВС від 14.01.2025 у справі № 914/484/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124424032>.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 29.05.2025 у справі № 914/1354/22 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127743241>.

КГС ВС, розглянувши заяву ІСМ Менеджмент ГмБГ про відвід суддів ВС у справі № 9/41, дійшов висновку визнати подання цієї заяви зловживанням процесуальними правами та залишити її без розгляду.

Багаторазові звернення щодо відводу складу ВС скажника очевидно є зловживанням процесуальними правами відповідно до ст. 43 ГПК України та зводяться до намагання у будь-який спосіб змінити склад колегії суддів ВС у справі № 9/41, що суперечить найважливішому принципу судочинства – *peto iudex in causa sua* (ніхто не може бути суддею у власній справі), який виключає для учасника справи можливість обирати суддю на власний розсуд, зокрема, шляхом заявлення відводів тим суддям, правова позиція яких його не влаштовує.

ЄСПЛ звертає увагу, що при застосуванні процедурних правил варто уникати як надмірного формалізму, який буде впливати на справедливість процедури, так і зайвої гнучкості, яка призведе до нівелювання процедурних вимог, встановлених законом, та порушення принципу правової визначеності (див. *mutatis mutandis*, «Волчлі проти Франції» (*Walchli v. France*, № 35787/03, 26 липня 2007 року; «ТОВ «Фріда» проти України» (*Frida, LLC v. Ukraine*, № 24003/07, 08 грудня 2016 року).

Суд враховує, що чинне законодавство не передбачає, що у разі вчинення учасником справи дій зі зловживання своїми процесуальними правами суд може обмежити право заявляти скаргу, заяву, клопотання. Однак ГПК України встановлює окремі способи реагування на такі порушення.

Відповідно до ч. 3 та 4 ст. 43 ГПК України, якщо подання скарги, заяви, клопотання визнається зловживанням процесуальними правами, суд з урахуванням обставин справи має право залишити без розгляду або повернути скаргу, заяву, клопотання. Суд зобов'язаний вживати заходів для запобігання зловживанню процесуальними правами.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 13.01.2025 у справі № 9/41 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124381100>.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності КГС ВС від 09.06.2025 у справі № 910/11053/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128067759>.

У справі № 910/10049/21 КГС ВС визнав дії скаржника зловживанням процесуальними правами відповідно до ст. 43 ГПК України за неаргументовані багаторазові його звернення до ВС.

Так, ухвалою від 26.02.2024 ВС дійшов висновку про необґрунтованість касаційної скарги на ухвалу АГС від 05.12.2023 у справі № 910/10049/21 та відмовив у відкритті касаційного провадження на підставі ч. 2 ст. 293 ГПК України.

Натомість скаржник звернувся до ВС із заявою про перегляд за нововиявленими обставинами ухвали ВС від 26.02.2024 у справі № 910/10049/21, хоча ухвали про відмову у відкритті касаційного провадження не входять до переліку ухвал, які можуть бути переглянуті за нововиявленими обставинами відповідно до ч. 1 ст. 320 ГПК України, потім 15.05.2024 вдруге звернувся до АГС з клопотанням про поновлення строку на подання доказів понесених витрат на професійну правничу допомогу, і такі дії (повторне подання клопотання про поновлення пропущеного строку на подання доказів понесених витрат на правову допомогу, яке вже вирішив суд) суд апеляційної інстанції визнав зловживанням процесуальними правами відповідно до ч. 3 ст. 43 ГПК України, а потім звернувся до ВС з касаційною скаргою на ухвалу АГС від 28.05.2024.

Отже, перелічені скаржником дії очевидно є зловживанням процесуальними правами відповідно до ст. 43 ГПК України.

ЄСПЛ звертає увагу, що при застосуванні процедурних правил варто уникати як надмірного формалізму, який буде впливати на справедливість процедури, так і зайвої гнучкості, яка призведе до нівелювання процедурних вимог, встановлених законом, та порушення принципу правової визначеності (див. *mutatis mutandis*, «Волчлі проти Франції» (*Walchli v. France*, № 35787/03, 26 липня 2007 року; «ТОВ «Фріда» проти України» (*Frida, LLC v. Ukraine*, № 24003/07, 08 грудня 2016 року).

Суд враховує, що чинне законодавство не передбачає, що у разі вчинення учасником справи дій зі зловживання своїми процесуальними правами суд може обмежити право заявляти скаргу, заяву, клопотання. Однак ГПК України встановлює окремі способи реагування на такі порушення.

Відповідно до ч. 3 та 4 ст. 43 ГПК України якщо подання скарги, заяви, клопотання визнається зловживанням процесуальними правами, суд з урахуванням обставин справи має право залишити без розгляду або повернути скаргу, заяву, клопотання. Суд зобов'язаний вживати заходів для запобігання зловживанню процесуальними правами. Отже, перелічені дії скаржника очевидно є зловживанням процесуальними правами відповідно до ст. 43 ГПК України.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 13.01.2025 у справі № 910/10049/21

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/120858368>.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності КГС ВС від 30.05.2024 у справі № 911/262/20 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119388534>.

У справі № 910/2779/24 ТОВ «Регіональна газова компанія» 02.04.2025 через Електронний суд звернулося до ВС з касаційною скаргою, в якій просить рішення ГС та постанову АГС у справі скасувати повністю та направити на новий розгляд. У касаційній скарзі зазначено, що додається клопотання про зупинення виконання рішення.

До ВС через Електронний суд від ТОВ «Регіональна газова компанія» надійшло доповнення до касаційної скарги на судові рішення у справі, у яких просить, зокрема, скасувати рішення ГС від та постанову АГС та повернути справу на новий розгляд. Крім того, просить поновити строк на касаційне оскарження та надання доповнень до касаційної скарги, та взяти ці доповнення до розгляду.

ВС ухвалою від 14.04.2025 вирішив:

відкрити касаційне провадження у справі за касаційною скаргою ТОВ «Регіональна газова компанія» на рішення ГС від 15.07.2024 та постанову АГС;

клопотання ТОВ «Регіональна газова компанія» про поновлення строку на касаційне оскарження постанови Північного апеляційного господарського суду та надання доповнень до касаційної скарги задовольнити; поновити ТОВ «Регіональна газова компанія» строк на касаційне оскарження та прийняти доповнення до касаційної скарги ТОВ «Регіональна газова компанія» на рішення ГС та постанову АГС суду у справі до сумісного розгляду з касаційною скаргою ТОВ «Регіональна газова компанія»;

призначити розгляд касаційної скарги та доповнень до неї у засіданні КГС ВС.

Крім того, Суд зазначив, що учасники справи мають право подати до ВС відзив на касаційну скаргу та доповнення до неї у визначений строк.

До ВС, через Електронний суд від ТОВ «Регіональна газова компанія» надійшла сформована в системі «Електронний суд» 11.04.2025 заява, зареєстрована канцелярією суду 14.04.2025, відповідно до якої ТОВ «Регіональна газова компанія» вважає за необхідне додатково до касаційної скарги, поданої скаржником 02.04.2025, та доповнень від 10.04.2025 дещо уточнити та доповнити деякі моменти, вже описані у скарзі та доповненнях до неї.

ВС ухвалою у задоволенні клопотання ТОВ «Регіональна газова компанія» про поновлення строку для подання доповнень до касаційної скарги ТОВ «Регіональна газова компанія» до їх касаційної скарги відмовив. Доповнення ТОВ «Регіональна газова компанія» залишив без розгляду.

ТОВ «Регіональна газова компанія» повторно через Електронний Суд до ВС подало заяву, сформовану в системі «Електронний суд» 15.04.2025 та зареєстровану канцелярією суду 16.04.2025, як доповнення до касаційної

скарги ТОВ «Регіональна газова компанія» у справі № 910/2779/24, відповідно до п. 4 ухвали ВС від 14.04.2025 у цій справі.

Перевіrivши матеріали заяви про доповнення до касаційної скарги ТОВ «Регіональна газова компанія» на рішення ГС та постанову АГС у справі № 910/2779/24, Суд дійшов висновку про визнання подання цієї заяви від 15.04.2025 про доповнення до касаційної скарги зловживанням процесуальними правами та залишення її без розгляду з огляду на таке.

Суд звернув увагу, що правовідносини суду з кожним учасником процесу підпорядковані досягненню головної мети – винесення законного та обґрунтованого рішення, а також створення особам, що беруть участь у справі, процесуальних умов для забезпечення захисту їх прав, а також прав та інтересів інших осіб.

Правозастосування ст. 294, 295, 298 ГПК України є чіткими і зрозумілими, не викликає труднощів у розумінні або виконанні, оскільки Суд, постановляючи ухвалу про відкриття касаційного провадження у справі зазначає строк для подання учасниками справи відзиву на касаційну скаргу та строк, протягом якого учасники справи мають подати свої заперечення щодо поданих заяв чи клопотань, а учасники справи мають подати відзив на касаційну скаргу та заперечення щодо поданих заяв чи клопотань протягом строку встановленого судом, тоді як особа, яка подала касаційну скаргу, має право доповнити чи змінити її протягом строку на касаційне оскарження, а строк на касаційне оскарження передбачений у ст. 288 ГПК України.

ВС відкрив касаційне провадження у справі № 910/2779/24 за касаційною скаргою ТОВ «Регіональна газова компанія» на відповідні судові рішення, водночас вирішив клопотання скаржника про поновлення строку на касаційне оскарження та надання доповнень до касаційної скарги шляхом його задоволення та поновив скаржнику строк на касаційне оскарження, а також прийняв доповнення до касаційної скарги ТОВ «Регіональна газова компанія» до сумісного розгляду з касаційною скаргою ТОВ «Регіональна газова компанія», призначив розгляд касаційної скарги та доповнень до неї у засіданні КГС ВС, та у п. 4 її резолютивної частини встановив строк, протягом якого учасники справи мають право подати саме відзиви як на касаційну скаргу, так і доповнення до неї, адже вони (доповнення від 10.04.2025) були прийняті до сумісного розгляду з касаційною скаргою ТОВ «Регіональна газова компанія».

Отже, ухвала ВС від 14.05.2025 у справі № 910/2779/24 є чіткою і зрозумілою, не викликає труднощів у розумінні або виконанні.

ВС ухвалою від 15.04.2025 у цій справі відмовив у задоволенні клопотання ТОВ «Регіональна газова компанія» про поновлення строку для подання доповнень від 11.04.2025 до касаційної скарги ТОВ та доповнень від 10.04.2025 до касаційної скарги ТОВ «Регіональна газова компанія». Доповнення ТОВ «Регіональна газова компанія» від 11.04.2025 до касаційної скарги та доповнень

від 10.04.2025 касаційної скарги залишив без розгляду на підставі ст. 118 ГПК України.

Верховний Суд звертає увагу, що ухвалу від 14.04.2025 у справі № 910/2779/24 доставлено ТОВ «Регіональна газова компанія» та їх представнику в їхні електронні кабінети 14.04.2025 о 19:49, а ухвалу ВС від 15.04.2025 в їх електронні кабінети 15.04.2025 о 18:24, що підтверджується довідками про доставку документа в кабінет Електронного суду, зокрема від 16.04.2025.

ВС бере до уваги, що суд направляє судові рішення та інші процесуальні документи учасникам судового процесу до їхніх електронних кабінетів, вчиняє інші процесуальні дії в електронній формі із застосуванням ЄСІКС. Представник ТОВ «Регіональна газова компанія», знаючи про ухвалу ВС від 14.04.2025 у справі № 910/2779/24, яка є чіткою і зрозумілою, не викликає труднощів у розумінні або виконанні, та ухвалу від 15.04.2025, яку за даними ВС фактично отримала 15.04.2025 о 18:24 через Електронний суд, надіслала 15.04.2025 о 20:48 до Суду заяву від 15.04.2025 про доповнення до касаційної скарги ТОВ «Регіональна газова компанія» на ті самі судові рішення у справі на підставі п. 4 резолютивної частини ухвали ВС від 14.04.2025, які за текстом є тотожними доповненням до касаційної скарги від 11.04.2025 та вже вирішені ухвалою суду від 15.04.2025 у цій справі й залишені без розгляду.

Оцінюючи усі наведені факти в сукупності ВС **зазначив, що подання безпідставної заяви від 15.04.2025 про доповнення до касаційної скарги ТОВ «Регіональна газова компанія» на судові рішення, які за текстом є тотожними доповненням до касаційної скарги від 11.04.2025 та вже вирішені ухвалою від 15.04.2025 й залишені без розгляду, отже, такі дії заявника є проявом зловживання процесуальними правами, оскільки не узгоджуються з принципами розумності та добросовісності у процесуальній поведінці.**

Враховуючи наведене, Суд визнав, що при поданні заяви тотожних заяв ТОВ «Регіональна газова компанія» фактично зловживає своїми процесуальними правами.

Відповідно до ч. 5 ст. 43 ГПК України, якщо подання скарги, заяви, клопотання визнається зловживанням процесуальними правами, суд з урахуванням обставин справи має право залишити без розгляду або повернути скаргу, заяву, клопотання.

Ухвала колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством КГС ВС від 17.04.2025 у справі № 910/2779/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126683051>.

Огляд за результатами аналізу судової практики та судової статистики постановлення ухвал про відмову у відкритті касаційного провадження Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР, за період з 01.01.2024 до 31.08.2025 / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного господарського суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду. Київ, 2025. – 70 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 [@supremecourt_ua](https://www.instagram.com/supremecourt_ua)

 t.me/supremecourtua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua